

Røgfri Fremtids Ungeundersøgelse 2017-2020

TrygFonden

Røgfri Fremtids Ungeundersøgelse 2017 -2020

Copyright© Kræftens Bekæmpelse
og Trygfonden, 2021
ISBN: 978-87-7064-436-5

Udarbejdet af:

Anne-Line Brink, cand.scient.,
Kræftens Bekæmpelse
Maria Stage, cand.scient.san.publ.
Kræftens Bekæmpelse

Layout & sats/Grafisk tilrettelæggelse:

Peter Dyrvig Grafisk Design

Foto:

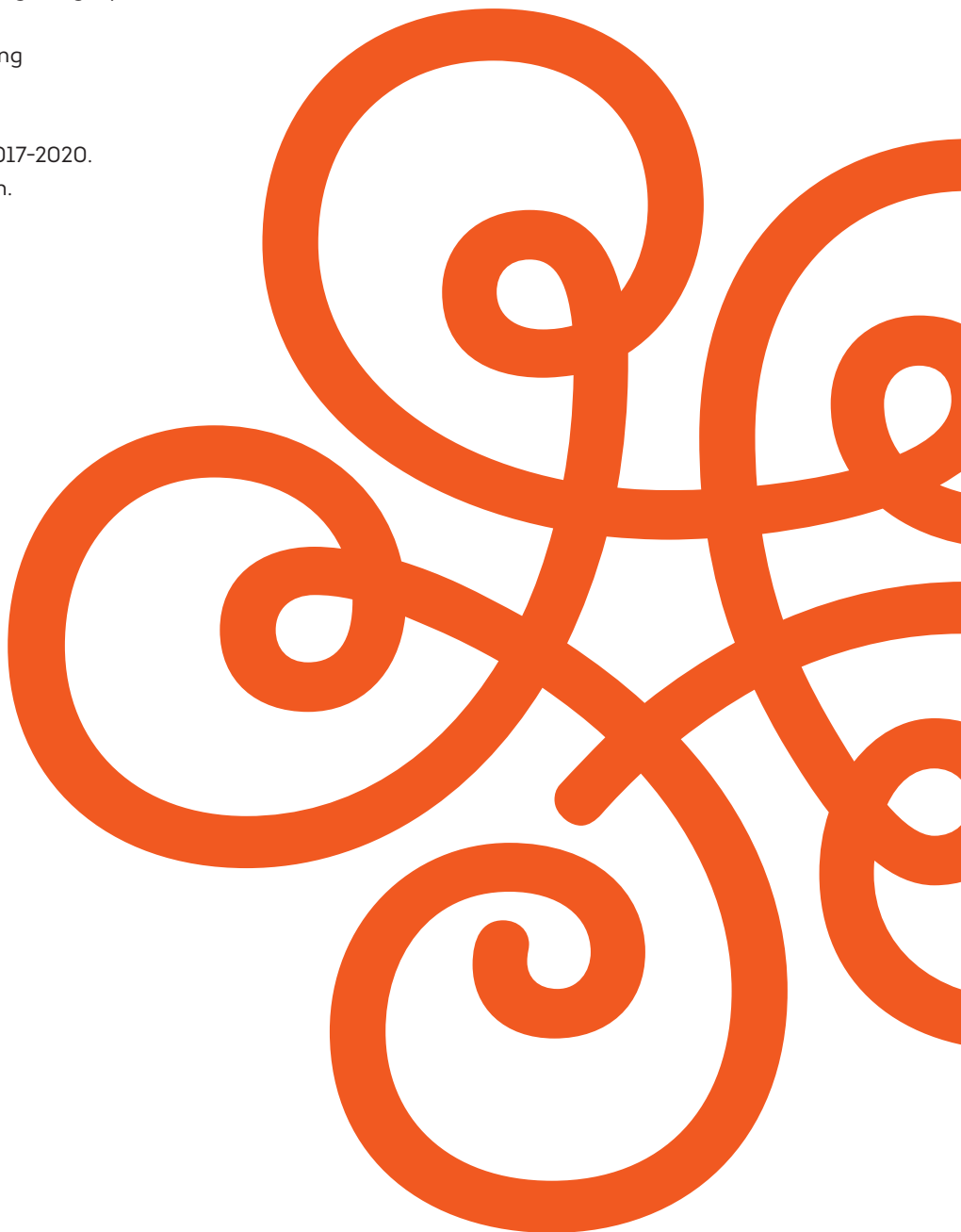
iStockphoto.com

Tak til:

Andrea Stadil Glahn for gennemlæsning af og input
til rapporten
Birgitte Ødegaard for korrekturlæsning

Forslag til citation:

Røgfri Fremtids Ungeundersøgelse 2017-2020.
Kræftens Bekæmpelse og TrygFonden.
1. udgave, januar 2021.

Indhold

Forord	4	RESULTATER	10
Resumé	5	Rygning	11
Baggrund og formål	5	Rygestart	11
Metode	5	Rygevaner	12
Resultater	5	Forestillinger om jævnaldrendes rygevaner	13
Perspektivering og anbefalinger	5	'Light'-cigaretter	14
Om undersøgelsen	7	Cigaretter med smag	16
Baggrund og formål	7	Rygestop	18
Metode	7	Rygning i skoletiden	20
Læsevejledning	9	Rygedebut i skoletiden og på efterskoler	20
		Rygekultur i skoletiden	21
		Flere unge har røgfri skoletid	22
		Flertallet bakker op om røgfri skoletid	22
		Forskellig holdning blandt grundskole-, gymnasie- og erhvervsskoleelever	23
		Unge holdning til strukturelle tiltag	25
		Pris	25
		Røgfri miljøer	26
		Røgfri arbejdstid	26
		Udearealer	27
		Regulering af smagsstoffer	28
		Holdning til Røgfri Fremtid	30
		Røgfri Fremtids målsætninger	30
		Mange opfatter målet som urealistisk	31
		Kendskab til Røgfri Fremtid	32
		PERSPEKTIVERING OG ANBEFALINGER	33
		Opbakning til en røgfri fremtid	34
		Nye lovtiltag på vej	34
		Udbred de gode erfaringer	35
		Nye produkter, arenaer og målgrupper	36
		REFERENCER	37
		BILAG	42

Forord

Røgfri Fremtid har siden 2017 hvert år gennemført en undersøgelse, hvor 14-19-årige er blevet spurgt om deres rygevaner og holdning til tiltag, der skal forebygge rygning. Denne rapport er den anden i rækken, der formidler resultaterne. Rapporten indeholder også en analyse af den udvikling i de unges svar, der er sket fra 2017 til 2020.

Forebyggelse af rygning handler i høj grad om at skabe rammer, der støtter op om et røgfrit liv, og gør det nemmere for unge at sige nej til rygning uden at føle sig uden for fællesskabet. Men det handler også om at ændre normer og kultur, så tobakken bliver mindre synlig og mindre attraktiv.

Rygning er den forebyggelige faktor, der er skyld i flest tilfælde af kræft, ligesom rygning også øger risikoen for mange andre sygdomme og kan føre til nedsat livskvalitet. Det er derfor et fælles ansvar, at unge ikke begynder at ryge, og at unge, der ønsker at stoppe, får den bedst mulige støtte

til at blive røgfri. Det kan politikerne i både kommuner og Folketinget være med til at fremme, men også arbejdsgivere, uddannelsessteder og andre aktører har en vigtig rolle.

Vi håber, at rapportens viden og indsigt vil styrke beslutningstagere i, hvor vigtigt det er at skabe rammer, normer og en kultur, der støtter op om en røgfri fremtid.

Sidst men ikke mindst skal lyde en stor tak til de mange unge, som har givet deres vigtige besyv med i undersøgelsen.

God læselyst!

Jette Jul Bruun
Underdirektør, TrygFonden

Mette Lolk Hanak
Afdelingschef, Kræftens Bekæmpelse

Resumé

Baggrund og formål

Alt for mange børn og unge begynder at ryge hver dag. Rygning er stærkt afhængighedsskabende og er den forebyggelige faktor, der er skyld i flest tilfælde af kræft.

I 2016 lancerede TrygFonden og Kræftens Bekæmpelse partnerskabet Røgfri Fremtid. Partnerskabets mål er, at ingen børn og unge under 18 år ryger i år 2030, og at højst 5 pct. af voksne ryger i 2030. For at følge udviklingen i unges rygevaner og for at blive klogere på indsatser, som kan forebygge rygning blandt unge, har partnerskabet iværksat Røgfri Fremtids Ungeundersøgelse.

Metode

Røgfri Fremtids Ungeundersøgelse er en spørgeskemaundersøgelse blandt 14-19-årige. Undersøgelsen er gennemført i årene 2017, 2018 og 2020 og er repræsentativ på køn, alder, region og uddannelse.

Resultater

Undersøgelsen viser først og fremmest, at rygning blandt 14-19-årige er blevet mindre udbredt fra 2017-2020. I samme periode er der også sket en udskydelse af rygedebut således, at de unge er blevet ældre første gang, de prøver at ryge. Samtidig har flere unge fået røgfri skoletid. Alle disse forhold er vigtige skridt i retning af en røgfri fremtid.

Andre resultater viser dog, at der stadig er udfordringer i forhold til at virkeliggøre visionen om en røgfri fremtid; Rygning er markant mere udbredt blandt 18-19-årige sammenlignet med 14-17-årige. Hver fjerde dagligryger havde sin rygedebut i skoletiden eller på en efterskole. Overdrevne forestillinger om hvor mange jævnaldrende, der ryger, ser ud til at være udbredt blandt de unge,

hvilket kan øge risikoen for, at de selv begynder at ryge. Derudover har hver tredje ryger en opfattelse af, at de ryger 'light-cigaretter', selv om betegnelsen 'light' har været forbudt i mere end 15 år, fordi den er misvisende. Dertil kommer, at cigaretter ikke er det eneste produkt, som er udbredt blandt unge. Mange unge bruger andre tobaks- eller tobakslignende produkter som fx snus eller e-cigaretter.

På en række områder ønsker et flertal af de unge, at samfundet i højere grad støtter op om at leve et røgfrit liv. Et stort flertal af de 14-19-årige bakker for eksempel op om røgfri skoletid, og mange mener ligeledes, at det er en god idé at sætte prisen på en pakke cigaretter op til 90 kr. Størstedelen af de unge ville også foretrække røgfri udeserveringer på caféer samt røgfri idrætsanlæg og sportspladser.

Perspektivering og anbefalinger

Siden etableringen af partnerskabet Røgfri Fremtid er det lykkedes at skabe en bred folkelig opbakning til et røgfrit Danmark, og med den er fulgt en række nye lovtiltag. Prisen på en pakke cigaretter steg i 2020, og den stiger yderligere i 2022. I 2021 indføres der røgfri skoletid på alle grundskoler og ungdomsuddannelser samt et udstillingsforbud for tobak. Og i 2022 bliver alle cigaretpakker neutrale.

I de kommende år implementeres de enkelte lovtiltag, og det er væsentlig at understøtte denne proces. Derudover bør effekten af de enkelte tiltag evalueres løbende, så det bliver tydeligt, hvor der eventuelt er 'huller' i lovgivningen.

Selv om de nationale tiltag må betegnes som milepæle i dansk tobaksforebyggelse, så omfatter de ikke alle de forebyggelsesarenaer, der har betydning for børn og unges rygning. Hvis målet

om en røgfri generation skal indfries, er det også vigtigt at arbejde for flere røgfri miljøer f.eks. på udearealer, andre uddannelsesinstitutioner og i kultur- og fritidslivet. Og netop disse områder har mange kommuner og private aktører allerede fokus på.

Det er væsentligt, at sikre en bred tilgang til arbejdet for en røgfri fremtid eksempelvis med mere fokus på nye tobaksprodukter og unge over 18 år. Det er nødvendige tiltag for at sikre at kommende generationer kan vokse op uden røg, og at maks. 5 pct. af voksne ryger i år 2030.

FOTO: HALFPPOINT

Om undersøgelsen

Baggrund og formål

I Danmark er det ulovligt at sælge tobak til børn og unge under 18 år, men alligevel starter de fleste af dem, der ryger, inden de fylder 18 år¹. Rygning er stærkt afhængighedsskabende og er den forebyggelige faktor, der er skyld i flest tilfælde af kræft. Rygning øger risikoen for lungekræft og mere end 15 forskellige kræftformer. Dertil kommer en øget risiko for infektioner og en lang række kroniske sygdomme eksempelvis diabetes, leddegigt, hjerte-, lunge- og luftvejs sygdomme²⁻³. I Danmark dør omkring 13.000 mennesker hvert år på grund af rygning⁴⁻⁵. Der er således et stort forebyggelsespotentiale i at undgå, at børn og unge begynder at ryge.

I 2016 lancerede TrygFonden og Kræftens Bekæmpelse partnerskabet Røgfri Fremtid. Partnerskabets vision er et røgfrit Danmark, hvor ingen ryger eller bliver udsat for tobaksrøg. Målet er, at ingen børn og unge under 18 år ryger i 2030, og at færre end 5 pct. af den voksne befolkning ryger. For at realisere denne målsætning er det nødvendigt at følge udviklingen i unges rygevaner, deres holdning til tobaksforebyggende tiltag samt deres opfattelse af tobaksprodukter. Det bidrager til et solidt grundlag for at målrette og iværksætte indsatser, som kan forebygge rygning blandt unge.

Som en af grundstenene i arbejdet med at realisere en fremtid uden rygning har Røgfri Fremtid derfor iværksat 'Røgfri Fremtids Ungeundersøgelse', for at få større indsigt i den fase, hvor mange unge eksperimenterer med rygning.

Metode

Stikprøve og rekruttering

Undersøgelsen omfatter 14-19-årige og er gennemført i årene 2017, 2018 og 2020.

I hvert af disse år er der via Sundhedsdatastyrelsen udtrukket en stikprøve fra CPR-registeret på

knap 15.000 unge. Udtrækket indeholdt oplysninger om køn, alder, region, navn og adresse.

Dataindsamlingerne foregik ved hjælp af et web-spørgeskema. Invitationer til at deltage i undersøgelsen blev udsendt via fysisk brev kombineret med telefonrekruttering. Ved alle henvendelser blev det gjort klart, at deltagelse i undersøgelsen var frivillig, og at deltagerne ikke ville kunne genkendes ved offentliggørelsen af undersøgelsens resultater. Analysebureauet Epinion stod for selve dataindsamlingen. I alle årene blev dataindsamlingerne primært foretaget i 2. kvartal – i 2017 og 2018 blev de dog først afsluttet i juli måned.

Deltagelse

Svarprocenten har i alle tre år ligget mellem 22 og 29 pct. med den laveste svarprocent i 2018 og den højeste i 2020. I bilaget, tabel A er svarprocenten for alle årene opgjort efter køn, alder og bopælsregion.

Vægtning af data og repræsentativitet

Der blev ikke opsat kvoter i forbindelse med dataindsamlingerne, hvilket betyder, at ingen er frascreenet undervejs. Alle har kunnet besvare undersøgelsen – også selvom der var opnået et tilstrækkeligt antal besvarelser i de enkelte strata.

For at rette op på skævheder i svarprocenterne i de forskellige strata er data efterfølgende blevet vægtet, så fordelingen i det endelige datasæt er identisk med befolkningsfordelingen for de 14-19-årige i forhold til køn, alder, region og uddannelse. De indsamlede data er først vægtet efter køn, alder og region og efterfølgende efter igangværende uddannelse og køn. Der er anvendt den samme vægtningsprocedure i alle årene. I bilaget, tabel B findes en beskrivelse af variabelen 'igangværende uddannelse' samt vægtenes størrelse.

FOTO: HRAUN

Spørgeskemaet

Spørgerammen er i store træk den samme fra 2017 til 2020, men nogle spørgsmål har udviklet sig. Kernespørgsmål såsom 'Ryger du cigaretter?', 'Hvor gammel var du, da du prøvede at ryge første gang?' og 'Vil du gerne stoppe med at ryge?' har været med i alle undersøgelserne stort set uden ændringer. Enkelte nye kernespørgsmål er kommet til eksempelvis: 'Hvilken slags cigaretter ryger du?' og 'Tilsætter du selv smag til dine cigaretter?'.

Holdningsspørgsmålene har udviklet sig en del gennem årene for i så høj grad som muligt at afdække emner, som har været aktuelle i den offentlige debat på tidspunktet for de enkelte dataindsamlinger. Derfor er det ikke muligt at undersøge, om der har været en udvikling i opbakning over tid på alle holdningsspørgsmålene, men på nogle spørgsmål er det muligt.

I forlængelse af nogle af spørgsmålene har der været et kommentarfelt. I rapporten indgår

derfor også citater, som kan give et indblik i de tanker, som ligger bag nogle af respondenternes svar.

Statistiske tests

Hvor det har været muligt, og hvor der har været tilstrækkeligt med statistisk styrke i data, er forskelle mellem årene testet ved hjælp af Chi i anden-test (χ^2 -test) med et signifikansniveau på 5 %. Enkelte steder er der også testet for forskelle mellem forskellige undergrupper, men det har ikke været det primære formål med denne rapport.

Metodiske opmærksomhedspunkter

En af styrkerne ved undersøgelsen er, at den er baseret på CPR-udtræk. Det vil sige, at alle unge i alderen 14-19 år potentielt kan blive udtrukket til at deltage uanset uddannelsesretning, om de holder sabbatår eller laver noget helt tredje. Erfaringen viser dog, at det i praksis er umuligt at opnå lige så høje svarprocenter, som når man gennemfører skolebaserede undersøgelser, hvor

dataindsamlingen typisk foregår i skoletiden. Med et skolebaseret design får man derfor et mere retvisende indblik i udvalgte gruppers adfærd – fx rygevaner. I Skolebørnsundersøgelsen 2018 og Ung19-undersøgelserne lå elev-svarprocenten på hele 65 til 85 pct.⁶⁻⁸. Den noget lavere svarprocent i Røgfri Fremtids Ungeundersøgelse (22-29 pct.) tager vi til dels højde for ved at vægte data på køn, alder, uddannelse og region. Men vægtningen udligner kun delvist de skævheder, der måtte være i datasættene.

Det vil være meget ressourcetungt at gennemføre undersøgelser med en høj svarprocent, som samtidig er repræsentative for *alle* unge i en given aldersgruppe. Ofte vælger man derfor enten at gennemføre undersøgelsen for en udvalgt uddannelsesretning f.eks. elever på gymnasiet eller ved at udtrække en tilfældigt udvalgt gruppe, der er repræsentativ på nogle givne parametre. Sidstnævnte metode er anvendt i Røgfri Fremtids ungeundersøgelse.

Disse metodemæssige opmærksomhedspunkter er vigtige at have for øje især i afsnittet om rygevaner, da andelen af rygere er mærkbart lavere i denne undersøgelse end i de skolebaserede undersøgelser.

Læsevejledning

Rapporten kan først og fremmest give et indblik i unges holdninger til tobak, men den kan også give en pejling af om rygning er tiltagende eller aftagende blandt 14-19-årige. Rapporten gennemgår resultater fra de tre ungeundersøgelser, som Røgfri Fremtid har gennemført i henholdsvis 2017, 2018 og 2020, og kan dermed give et indblik i udviklingen over tid.

Til gengæld kan rapporten ikke stå alene, når man skal vurdere, *hvor* udbredt rygning er blandt 14-19-årige, og om målsætningen 'Ingen børn og unge ryger i 2030' bliver opfyldt.

I den henseende vil det være nødvendigt at inddrage resultater fra de skolebaserede undersøgelser.

I enkelte tabeller og figurer præsenteres resultater fra forholdsvis små undergrupper f.eks. unge, der ryger mentolcigaretter. Generelt skal man tolke resultater fra små grupper med stor forsigtighed, da de er behæftet med en større usikkerhed. De steder, hvor vi har valgt at medtage analyser fra små undergrupper, ligger resultaterne i tråd med fund fra tilsvarende undersøgelser.

Boks 1: Definitioner anvendt i rapporten

Dagligrygere:	Ryger hver dag.
Lejlighedsvis rygere:	Ryger ugentligt eller sjældnere.
Rygere/Alle rygere:	Samlet betegnelse for alle, der ryger – uanset om det er dagligt, ugentligt eller sjældnere.
Eksrygere:	Har tidligere røget, men gør det ikke længere.
Aldrigrygere:	Har aldrig prøvet at ryge.
Ikkerygere:	Samlet betegnelse for aldrigrygere, eksrygere og unge der har prøvet at ryge enkelte gange, men ikke gør det længere.
Social overdrivelse:	Man tror, at der er flere, der mener eller gør en bestemt ting, end det rent faktisk er tilfældet.
Flertalsmisforståelse:	Man tror, at det er de fleste, der mener eller gør bestemte ting, men i virkeligheden er det kun de færreste.

RESULTATER

Rygning

Rygestart

Teenageårene er sammen med livet i starten af 20'erne en årrække, hvor risikovillighed og risikoadfærd er særlig udbredt⁹. Teenageårene er også den fase af livet, hvor mange unge begynder at eksperimentere med rygning. Jo yngre man er, når man starter med at ryge, jo mere sandsynligt er det, at man bliver stærkt afhængig af nikotinen og får svært ved at stoppe igen¹⁰. Eksperter peger på, at hvis man ikke er startet med at ryge, når man er i midten af 20'erne, så er der stor sandsynlighed for, at man aldrig begynder at

ryge¹¹. Udskydelse af unges rygestart er derfor et vigtigt forebyggende tiltag.

Af tabel 1 ses, at der fra 2017 til 2020 er sket en lille, men signifikant stigning i andelen af 14-19-årige, der aldrig har prøvet at ryge. En tilsvarende positiv udvikling ses i forhold til alder ved ryge-debut (tabel 2): Fra 2017 til 2020 er de unge blevet ældre første gang, de prøver at ryge. I 2017 var det eksempelvis 20 pct., som havde prøvet at ryge, da de var 13 år eller yngre. I 2020 var dette tal faldet til 13 pct. Procenterne er udregnet på

Tabel 1: Andel af 14-19-årige, der aldrig har prøvet at ryge cigaretter

	2017 (n=3.610)	2018 (n=3.247)	2020 (n=4.373)
Har aldrig prøvet at ryge cigaretter	58%	59%	60%*
Har nogensinde prøvet at ryge cigaretter	42%	41%	40%
Total	100%	100%	100%

Spørgsmålet lød: "Ryger du cigaretter?". Svarkategorier: 1) Ja, hver dag, 2) Ja, hver uge, 3) Ja, sjældnere end hver uge, 4) Nej, men jeg har tidligere røget cigaretter, 5) Nej, men jeg har prøvet at ryge cigaretter enkelte gange, 6) Nej, aldrig. Svarkategori 1-5 er lagt sammen for at udregne andelen, der nogensinde har prøvet at ryge cigaretter.

*Andelen, der aldrig har prøvet at ryge, er signifikant højere i 2020 sammenlignet med 2017 ($p < 0,05$).

Tabel 2: Hvor gammel var du, da du prøvede at ryge første gang?

	2017 (n=1.534)	2018 (n=1.342)	2020 (n=1.739)
10 år eller yngre	4%	3%	2%
11 år eller yngre	6%	4%	2%
12 år eller yngre	10%	7%	5%
13 år eller yngre	20%	16%	13%
14 år eller yngre	33%	30%	30%
15 år eller yngre	56%	58%	57%
16 år eller yngre	81%	82%	81%
17 år eller yngre	94%	94%	93%
18 år eller yngre	97%	98%	97%
19 år eller yngre	98%	99%	98%
Husker ikke	2%	1%	2%

Tallene er summerede og beregnet af dem, der nogensinde har prøvet at ryge.

baggrund af de unge, der har svaret, at de nogen-
sinde har prøvet at ryge.

Fra 2017 til 2020 er også sket en udskydelse af, hvornår de unge bliver faste rygere (tabel 3): I 2017 var det eksempelvis 30 pct., som var begyndt at ryge mindst en gang om ugen, da de var 14 år eller yngre. I 2020 var dette tal faldet til 20 pct. Procenterne er beregnet på baggrund af de unge, der har svaret, at de ryger dagligt eller ugentligt.

Rygevaner

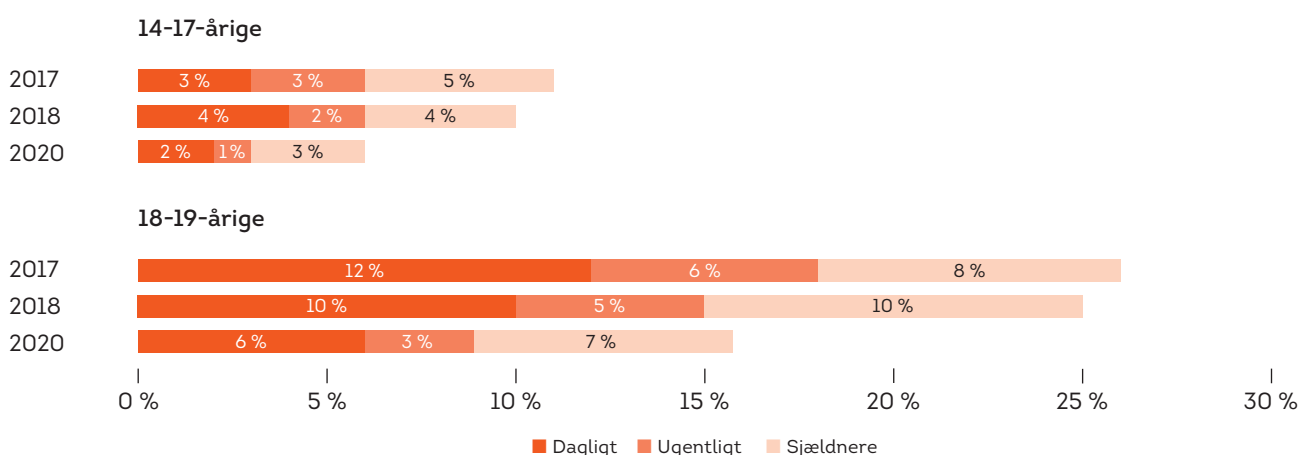
Røgfri Fremtid har en vision om et røgfrit Danmark, hvor ingen børn og unge under 18 år ryger i 2030. Røgfri Fremtids Ungeundersøgelse viser, at fra 2017 til 2020 er der sket et fald i andelen af unge, der ryger cigaretter (figur 1). Det gælder både for dem under 18 år og dem, som er 18 år eller ældre. Tallene tyder på, at blandt 14-17-årige er andelen af cigaretrygere næsten halveret i løbet af denne 3-årige periode. Blandt 18-19-årige er andelen, der ryger cigaretter, faldet med

Tabel 3: Hvor gammel var du, da du begyndte at ryge mindst en gang om ugen?

	2017 (n=359)	2018 (n=296)	2020 (n=239)
10 år eller yngre	1%	1%	0%
11 år eller yngre	2%	1%	1%
12 år eller yngre	6%	4%	3%
13 år eller yngre	15%	9%	9%
14 år eller yngre	30%	24%	20%
15 år eller yngre	49%	47%	42%
16 år eller yngre	73%	71%	70%
17 år eller yngre	88%	90%	90%
18 år eller yngre	97%	95%	99%
19 år eller yngre	98%	100%	100%
Husker ikke	2%	0%	0%

Tallene er summerede og er beregnet af dem, der ryger hver dag eller mindst en gang om ugen.

Figur 1: Udvikling i andel der ryger cigaretter, fordelt på om man er over eller under 18 år

I begge aldersgrupper er der signifikant færre, der ryger cigaretter i 2020 sammenlignet med 2017 ($p < 0,05$). I begge aldersgrupper er der også et signifikant fald i dagligrygning fra 2017 til 2020 ($p < 0,05$). Der er ligeledes et signifikant fald fra 2017 til 2020 i andelen, der ryger dagligt eller ugentligt ($p < 0,05$).

omkring en tredjedel i samme periode. Hvis man udelukkende kigger på dem, der ryger dagligt eller ugentligt, så er der fra 2017 til 2020 sket en halvering i begge aldersgrupper. Figuren viser samtidig, at der er markant flere rygere blandt de 18-19-årige end blandt de yngre aldersgrupper.

I begge aldersgrupper er der signifikant færre, der ryger cigaretter i 2020 sammenlignet med 2017.

Cigaretter er dog ikke det eneste produkt, som er udbredt blandt unge. Mange andre tobaks- og nikotinholdige produkter er på markedet og appellerer til de unge. Af tabel 4 fremgår det, at 12 pct. af de 14-17-årige og 30 pct. af de 18-19-årige bruger en eller anden form for tobaks- eller tobakslignende produkt i 2020. Og når man sammenligner tabel 4 med figur 1 kan det udledes, at 6 pct. af de 14-17-årige og 14 pct. af de 18-19-årige, der ikke ryger cigaretter, bruger mindst ét andet tobaksprodukt eller tobakslignende produkt. Der er dog et fald i begge aldersgrupper fra 2017 til 2020.

Forestillinger om jævnaldrendes rygevaner

Unge forestillinger om jævnaldrendes adfærd og holdninger har indflydelse på deres egen adfærd. Hvis unge tror, at jævnaldrende eksem-

pelvis ryger eller drikker mere, end de egentlig gør, er der øget risiko for, at de selv begynder at ryge eller drikke mere¹². Sociale overdrivelser og flertalsmisforståelser er altså en faktor, som er værd at være opmærksom på i forebyggelses-sammenhænge.

I Røgfri Fremtids Ungeundersøgelse undersøgte vi for første gang i 2020, om der blandt 14-19-årige eksisterer overdrevne forestillinger om, hvor mange af deres jævnaldrende, der ryger. Undersøgelsen tyder på, at det gør der: I gennemsnit tror de 14-17-årige, at 34 pct. af deres jævnaldrende ryger cigaretter hver uge. Men blandt de adspurgte er det kun 3 pct. i denne aldersgruppe, der svarer, at de ryger cigaretter mindst en gang om ugen (figur 1). Det taler for, at der blandt 14-17-årige eksisterer sociale overdrivelser om rygning. Den store forskel mellem forestillingerne om jævnaldrendes rygevaner og de adspurgtes selvrapporterede rygevaner kan til dels skyldes, at rygeprævalensen er underestimeret i denne undersøgelse, men det kan næppe forklare hele forskellen.

Sociale overdrivelser om rygning ser også ud til at gøre sig gældende blandt de 18-19-årige. I gennemsnit tror de 18-19-årige, at 42 pct. af deres jævnaldrende ryger cigaretter hver uge. Til sammenligning svarer ni pct. af de 18-19-årige i denne

Tabel 4: Andel unge, der bruger mindst ét tobaksprodukt eller tobakslignende produkt*

	14-17-årige			18-19-årige		
	2017 (n=2.381)	2018 (n=2.132)	2020 (n=2.876)	2017 (n=1.229)	2018 (n=1.115)	2020 (n=1.497)
Bruger dagligt eller ugentligt	8%	8%	6%	22%	21%	18%
Bruger sjældnere end ugentligt	8%	6%	6%	13%	13%	12%
Total	16%	14%	12%	35%	34%	30%

*Tobakslignende produkter defineres her som e-cigaretter samt alle produkter med nikotin, der ikke er et godkendt lægemiddel. Der er et signifikant fald i brugen af disse produkter fra 2017 til 2020, og det gælder for begge aldersgrupper (p<0,05).

Tabel 5: Tænk på 100 unge på din alder. Hvor mange af dem, tror du, ryger cigaretter hver uge?

Forestilling om hvor mange jævnaldrende, der ryger		Andel med den angivne forestilling	
		14-17-årige (n=2.876)	18-19-årige (n=1.497)
Jeg tror, at ...	0-9 pct. ryger cigaretter hver uge	11 %	3 %
	10-19 pct. ryger cigaretter hver uge	17 %	11 %
	20-29 pct. ryger cigaretter hver uge	17 %	16 %
	30-39 pct. ryger cigaretter hver uge	15 %	17 %
	40-49 pct. ryger cigaretter hver uge	12 %	13 %
	50-59 pct. ryger cigaretter hver uge	10 %	14 %
	60-69 pct. ryger cigaretter hver uge	9 %	11 %
	70-79 pct. ryger cigaretter hver uge	5 %	8 %
	80-89 pct. ryger cigaretter hver uge	2 %	6 %
	90-100 pct. ryger cigaretter hver uge	2 %	2 %

Figuren viser svarene for de henholdsvis 14-17-årige og de 18-19-årige. Respondenterne havde mulighed for at svare 0-100. Svarene er kategoriseret i intervaller. Af tabellen kan det eksempelvis aflæses, at 17 pct. af de 18-19-årige tror, at 30-39 pct. af deres jævnaldrende ryger cigaretter hver uge.

I gennemsnit svarer de 14-17-årige, at de tror, at 34 pct. af deres jævnaldrende ryger cigaretter hver uge. I gennemsnit svarer de 18-19-årige, at de tror at 42 pct. af deres jævnaldrende ryger cigaretter hver uge (kan ikke aflæses i tabellen).

undersøgelse, at de ryger cigaretter mindst en gang om ugen (figur 1). Igen kan en del af forskellen mellem den rapporterede rygeprævalens og forestillingerne om jævnaldrenes rygevaner skyldes, at unge, der ryger, er underrepræsenterede i denne undersøgelse.

'Light'-cigaretter

Fejlagtige forestillinger om rygning gør sig også gældende i en anden henseende: Til trods for at det er mere end 15 år siden, at det blev forbudt at markedsføre cigaretter som milde eller 'light', så er der i 2020 fortsat en opfattelse af, at der findes 'light'-cigaretter. Forestillingen eksisterer selv blandt helt unge, som aldrig har oplevet, at der har stået 'light' på cigaretpakkerne.

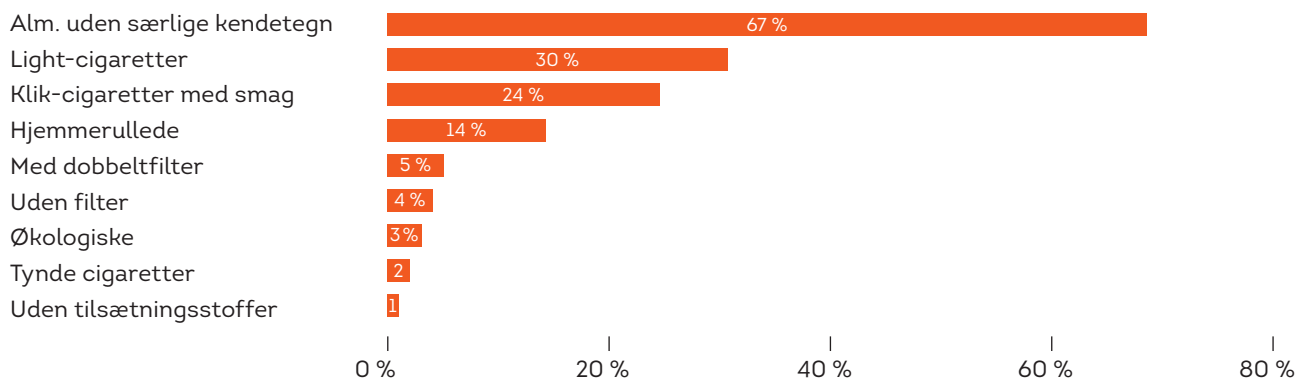
Betegnelsen 'light'-cigaretter blev forbudt i hele EU i 2003 som følge af, at der ikke findes nogen cigaretter, som er mindre skadelige end andre¹³. Alligevel viser internationale undersøgelser, at det ved hjælp af nye navne og lyse farver på pakkerne er lykkedes tobaksindustrien at opretholde en opfattelse af, at nogle cigaretter er mildere og mindre skadelige end andre¹⁴. I Danmark erstattede House of Prince eksempelvis light-navnet med Gold, Silver, Blue og White¹⁵. Marlboro omdøbte tilsvarende 'Marlboro Light'

til 'Marlboro Gold' og 'Marlboro Ultra Light' til 'Marlboro Silver'¹⁶.

I 2020 spurgte vi i Røgfri Fremtids Ungeundersøgelse for første gang ind til hvilken slags cigaretter, de unge ryger. Af figur 2 fremgår det, at 30 pct. af de 14-19-årige rygere i 2020 har en opfattelse af, at de ryger 'light'-cigaretter.

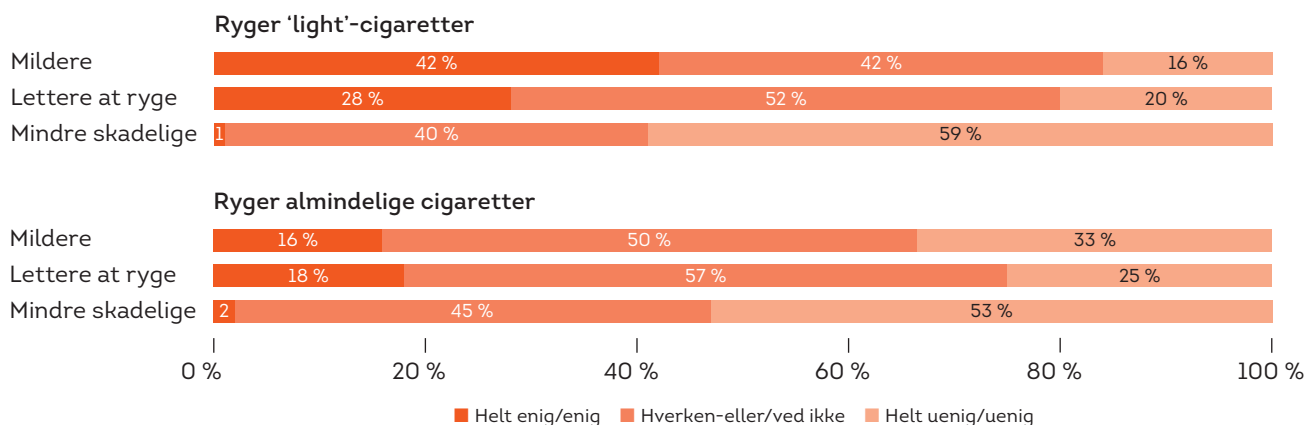

Figur 2: Hvilken slags cigaretter ryger du?

Procenterne er udregnet af dem, der ryger cigaretter (n=425). Nogle angav, at de røg flere forskellige slags cigaretter, derfor er summen af procenterne større end 100 pct.

Figur 3: 'Light'-cigaretter – Andel, der er enige i, at de cigaretter, de plejer at ryge, er mildere, lettere at ryge eller mindre skadelige end andre cigaretter

Svarene vises for dem, der altid eller ofte ryger 'light'-cigaretter (n=128) samt altid eller ofte ryger almindelige cigaretter uden særlige kendetegn (n=256). Spørgsmålet lød: "Hvordan vil du vurdere de cigaretter, du plejer at ryge?": 1) De er mildere end andre cigaretter, 2) De er mindre skadelige end andre cigaretter, 3) De er lettere at ryge end andre cigaretter. Svarkategorier: Helt enig; Enig; Hverken enig eller uenig; Uenig; Helt uenig; Ved ikke. Vær opmærksom på, at der kun er få respondenter, som ryger 'light'-cigaretter. Svarfordelingen for denne gruppe er derfor behæftet med en vis usikkerhed

Blandt dem, som svarer, at de altid eller ofte ryger 'light'-cigaretter, vurderer 42 pct., at deres foretrukne cigaretter er mildere end andre cigaretter. Til sammenligning vurderer 16 pct. af dem, der altid eller ofte ryger almindelige cigaretter, at deres cigaretter er mildere end andre cigaretter. Denne undersøgelse tyder derimod ikke på, at der blandt unge er en udbredt opfattelse af, at 'light'-cigaretter er mindre skadelige end andre cigaretter (figur 3).

Cigaretter med smag

Cigaretter med søde eller friske smage er et andet markedsføringsgreb, som tobaksindustrien har benyttet internationalt for at tiltrække nye, unge kunder til deres produkter¹⁷. Cigaretter og rulletobak med smag af eksempelvis vanilje, chokolade, frugt eller krydderier har været forbudt at markedsføre i Danmark siden 2016¹⁸. Frem til den 20. maj 2020 var det dog tilladt at sælge cigaretter med mentolsmag¹⁹. Udover at give smag har mentol en bedøvende effekt, så der ikke så let opstår en følelse af irritation i luftvejene, når man ryger²⁰. Allerede i 1970'erne og 1980'erne blev industrien opmærksom på, at mentolcigaretter kunne være attraktive for unge. Tobaksindustriens egne undersøgelser viste, at mentolcigaretter blev opfattet som mildere, lettere at ryge og til dels mindre skadelige. Mentolcigaretter har derfor i årtier udgjort en vigtig del af tobaksindustriens produktudvikling og markedsføring over for unge²¹.

Forbuddet mod mentolcigaretter trådte i kraft, mens dataindsamlingen for Røgfri Fremtid Undersøgelse i 2020 var i gang, men langt de fleste respondenter besvarede spørgeskemaet før forbuddets ikrafttræden. Kun 5 ud af 425 rygere besvarede undersøgelsen efter d. 20 maj. Svarene fra undersøgelsen giver derfor indblik i udbredelsen af mentolcigaretter blandt unge, inden mentolforbuddet trådte i kraft. Af tabel 6 fremgår det, at før forbuddet trådte i kraft røg 25 pct. af de 14-19-årige rygere altid, ofte eller nogle gange cigaretter med smag af mentol.

Af tabellen ses det også, at til trods for at det i Danmark er forbudt at markedsføre cigaretter med smag af frugt, vanilje, chokolade, krydderier og lignende, så ryger 6 pct. af rygerne altid, ofte eller nogle gange cigaretter med sådanne søde smage. Forekomsten af cigaretter med søde smage kan skyldes, at man i Danmark fortsat kan købe forskelligt tilbehør til hjemmerul, som giver cigaretterne smag af f.eks. jordbær og vanilje^{22,23}. Man kan også købe smagskort, aromakugler, mentolsten og mentolspray, som afgiver smag til fabriksfremstillede cigaretter²⁴⁻²⁷. En anden mulig forklaring er, at de unge ryger cigarillos med mentolsmag eller anden sød smag, men at de betragter dem som cigaretter.

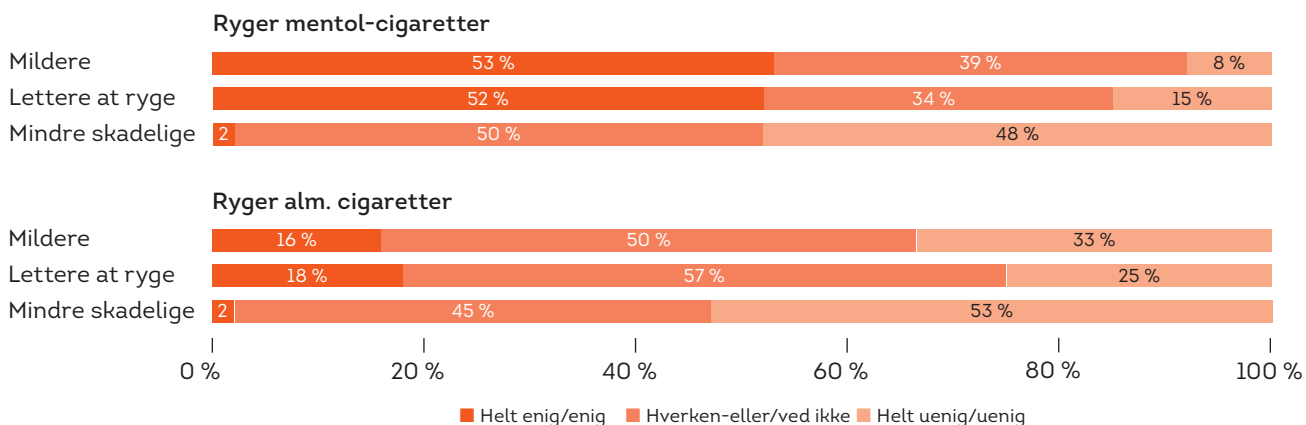

Tabel 6: Andel der ryger cigaretter med smag (før mentolforbud trådte i kraft)

	Mentol/mint-smag	Anden sød smag	Total - Mentol/mint eller anden sød smag
Altid/ofte	14%	4%	16%
Nogle gange	11%	2%	12%
Sjældent	19%	6%	20%
Aldrig	56%	89%	51%
Total	100%	100%	100%

Procenterne er udregnet af dem, der ryger cigaretter dagligt eller lejlighedsvis (n=425). I tabellen vises andelen, der ryger cigaretter med smag af mentol (mint); andelen, der ryger cigaretter med anden sød smag samt den samlede andel, som ryger cigaretter, der smager af andet end tobak.

Figur 4: Mentolcigaretter – Andel, der er enige i, at de cigaretter, de plejer at ryge, er mildere, lettere at ryge eller mindre skadelige end andre cigaretter

Svarene vises for dem, der altid/ofte ryger mentolcigaretter (n=59) samt dem, der altid/ofte ryger almindelige cigaretter uden særlige kendetegn (n=256). Spørgsmålet lød: "Hvordan vil du vurdere de cigaretter, du plejer at ryge?": 1) De er mildere end andre cigaretter, 2) De er mindre skadelige end andre cigaretter, 3) De er lettere at ryge end andre cigaretter. Svarkategorier: Helt enig; Enig; Hverken enig eller uenig; Uenig; Helt uenig; Ved ikke. Mentolrygere er defineret som dem, der har svaret, at de ryger cigaretter med smag af mentol, mint eller pebermynte, idet det antages at de unge ikke nødvendigvis skelner mellem disse smage. Vær opmærksom på, at der kun er få respondenter, som ryger mentolcigaretter. Svarfordelingen for denne gruppe er derfor behæftet med en vis usikkerhed.

I tråd med udenlandske undersøgelser viser denne undersøgelse, at der også blandt danske unge er en bevidsthed om, at mentolcigaretter er mildere og lettere at ryge end andre cigaretter. Omkring 53 pct. af de rygere, som altid eller ofte ryger mentolcigaretter, vurderer, at deres cigaretter er mildere og lettere at ryge end andre cigaretter (figur 4).

Ligesom det er tilfældet med 'light'-cigaretter, så tyder resultaterne i denne undersøgelse ikke på, at der er en opfattelse af, at mentolcigaretter er mindre skadelige end andre cigaretter. Bemærk at resultaterne i figur 4 for de rygere, som ryger mentolcigaretter, er behæftet med en vis usikkerhed pga. det lille antal respondenter i denne gruppe.

“
Mentolcigaretter er mindst lige så skadelige som andre cigaretter, måske endda mere pga. mentolstofferne ... Men de er mindre kradse at ryge og ikke lige så tunge.
(Pige, 19 år)”

Rygestop

Mange af dem, som begynder at ryge, fortryder senere hen, at de begyndte. Sådan er det også blandt unge.

Andelen af 14-19-årige rygere, der ønsker at stoppe, har siden 2018 ligget stabilt omkring 55 pct. Der er tale om en signifikant stigning siden 2017. Blandt unge, der ryger dagligt, er det godt 6 ud af 10, der ønsker at stoppe. Der har fra 2017 til 2020 ikke været nogen signifikant udvikling i ønsket om rygestop blandt dagligrygere (figur 5, side 18).

Der er heller ingen signifikant udvikling fra 2017 til 2020 i andelen, der har forsøgt at stoppe med at ryge – hverken blandt dagligrygere eller alle, der ryger (figur 6, side 18). I 2020 havde 66 pct. af dagligrygerne forsøgt at stoppe med at ryge, mens det var tilfældet for 48 pct. af alle, der røg.

Jeg er afhængig, men ligesom mange andre havde jeg mine grunde til at starte. Jeg havde alt for mange åndssvage tanker, der fyldte for meget, så jeg startede med at ryge for at slappe af, og det hjælper stadig. Jeg vil dog stoppe, når jeg er et bedre sted mentalt.

(Dreng, 17 år)

Jeg er ikke afhængig af nikotin. Jeg kan stoppe fra den ene dag til den anden, hvis jeg vil. Derfor giver jeg også mig selv lov til at ryge, fordi jeg ved, at jeg kan stoppe igen.

(Pige, 19 år)

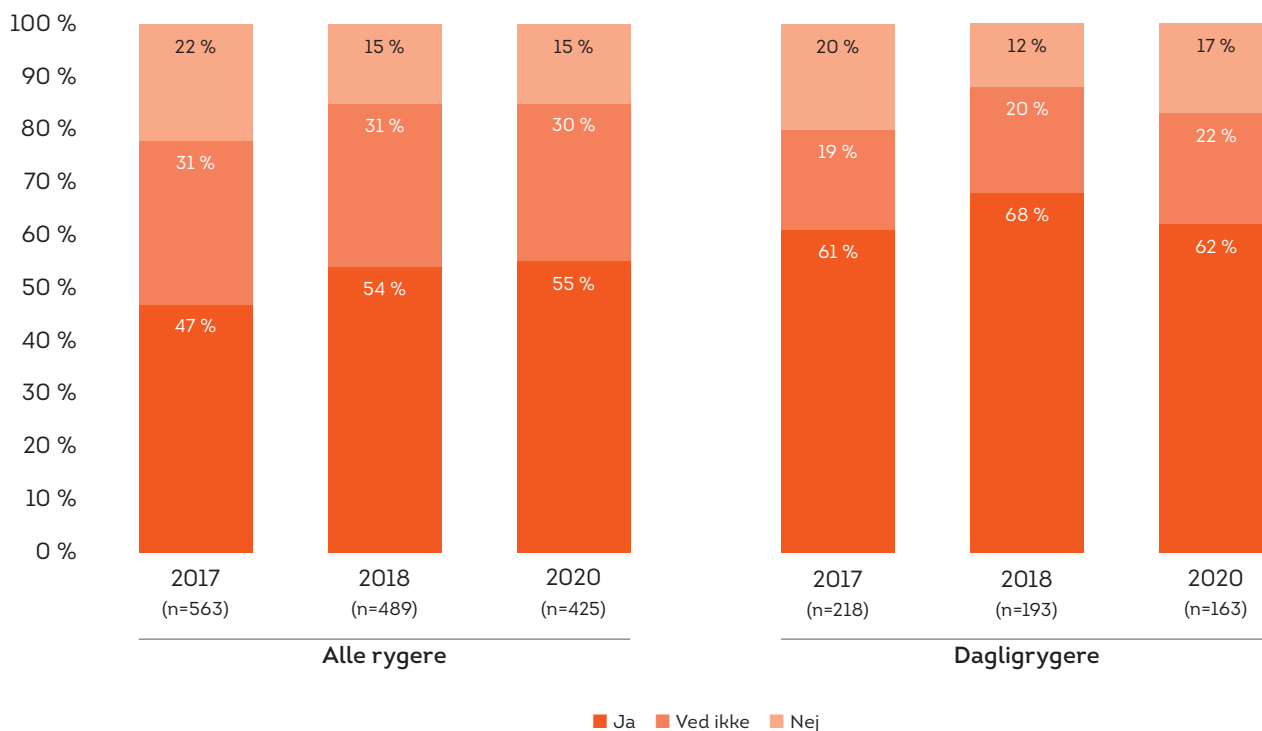
Nogen fortalte mig, at jeg skulle behandle mig selv, som om jeg var min bedste veninde. Og jeg vil selvfølgelig ikke have, at min bedste veninde skulle ryge, derfor stoppede jeg. Man skal elske og passe på sig selv.

(Pige, 16 år)

Jeg svarede, at jeg ikke ville prøve at stoppe med at ryge, fordi jeg ikke er afhængig af det. Jeg har ikke behov for at stoppe, fordi jeg kun gør det en sjælden gang til fester.

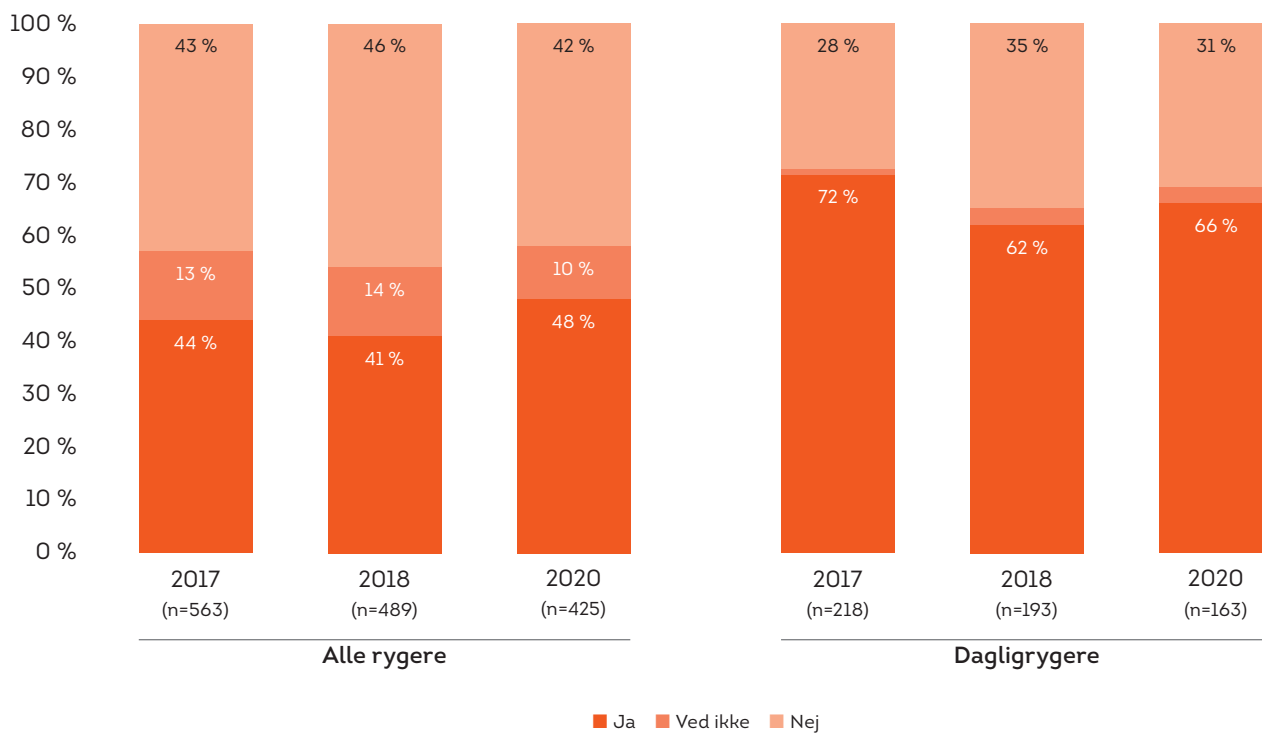
(Dreng, 19 år)

Figur 5: Vil du gerne stoppe med at ryge cigaretter?

For alle rygere er der signifikant flere, der gerne vil stoppe med at ryge i 2018 og 2020 sammenlignet med 2017 ($p < 0,05$). For dagligrygere er der ingen signifikant forskel i mellem årene.

Figur 6: Har du prøvet at stoppe med at ryge cigaretter?

For alle rygere er der ingen signifikante forskelle mellem årene. For dagligrygere er der en signifikant forskel fra 2017 til 2018 ($p < 0,05$), men ikke fra 2017 til 2020.

Rygning i skoletiden

Børn og unge er særligt påvirkelige over for normer og adfærd i deres omgivelser. Når rygning er en del af deres hverdag, øger det risikoen for, at de selv begynder at ryge²⁸. Rygning i skoletiden er derfor med til at fremme og fastholde rygning blandt børn og unge.

Som en del af regeringens handleplan mod børn og unges rygning er det besluttet, at alle uddannelsessteder med optag af børn og unge under 18 år skal indføre røgfri skoletid for eleverne. Røgfri skoletid for eleverne betyder, at de hverken må ryge på eller uden for skolens område i skoletiden. Røgfri skoletid omfatter alle tobaksvarer, e-cigaretter og nikotinprodukter, der ikke er godkendte lægemidler. For elever i grundskolen, på kostskoler og efterskoler trådte røgfri skoletid i kraft den 1. januar 2021. For elever på ungdomsuddannelser træder røgfri skoletid i kraft den 31. juli 2021. For alle uddannelsessteder med optag af elever under 18 år gælder desuden, at der indføres røgfri matrikel, så det ikke er tilladt at ryge på matriklen for hverken ansatte eller besøgende²⁹.

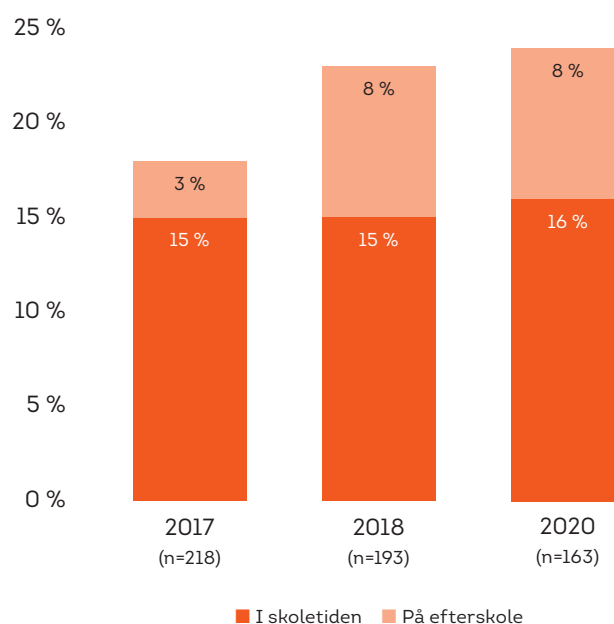
Data fra de tre undersøgelser (2017, 2018 og 2020) er indsamlet, inden lovgivningen om røgfri skoletid er trådt i kraft.

Ryggedebut i skoletiden og på efterskoler

Denne undersøgelse finder i både 2017, 2018 og 2020, at knap hver fjerde af de 14-19-årige dag-

ligrygere havde deres rygedebut i skoletiden eller på en efterskole (figur 7). Skoletiden er altså et sted, hvor en del unge eksperimenter med rygning for første gang. Hver tredje dagligryger røg første gang til en fest (figur ikke vist). Ser vi på alle, der ryger eller har prøvet at ryge, debuterer 10 pct. i skoletiden eller på en efterskole, mens omkring 60 pct. debuterer til en fest (figur ikke vist).

Figur 7: Dagligrygere – Hvor røg du første gang?

Der er ingen signifikant udvikling fra 2017 til 2020.

Rygekultur i skoletiden

De unge er i 2018 og 2020 også blevet spurgt, hvor ofte de ryger i skoletiden.

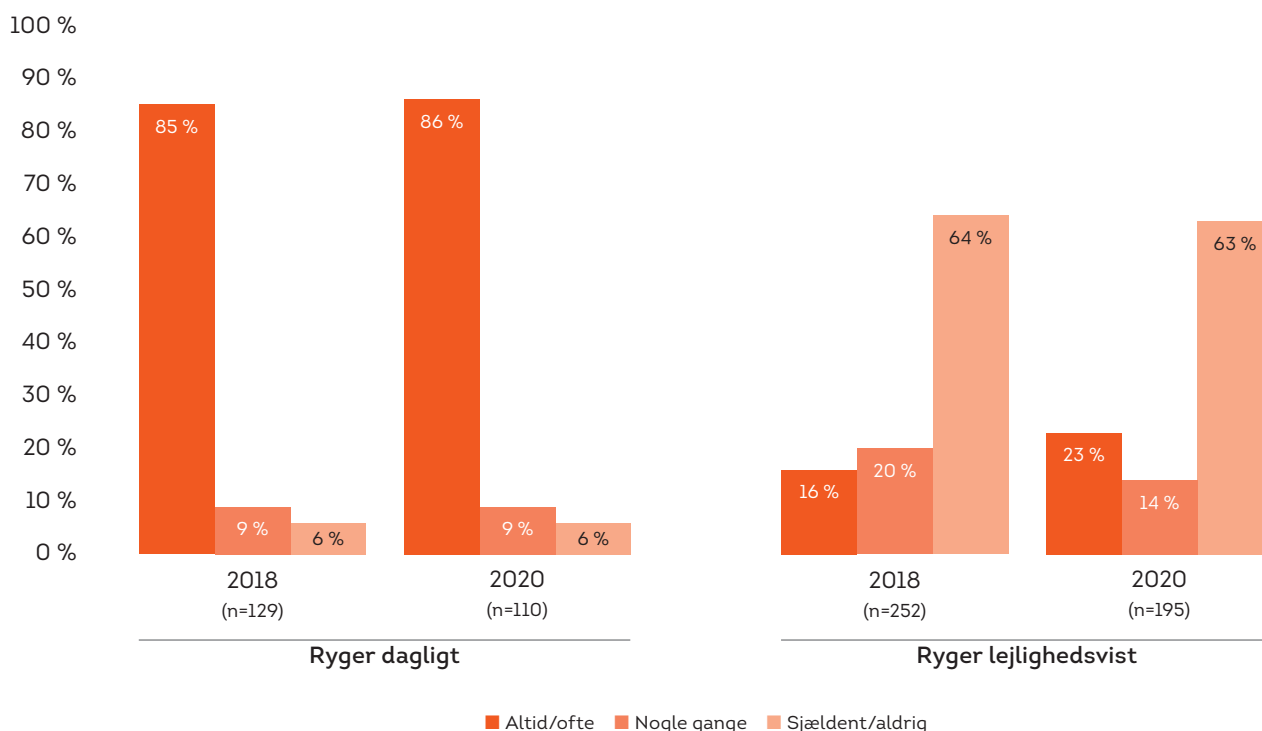
Som det fremgår af figur 8, ryger størstedelen af dagligrygerne (omkring 85 pct.) altid eller ofte i skoletiden. Men rygning i skoletiden er ikke noget, der er forbeholdt dagligrygerne. Mere end hver tredje lejlighedsviser ryger, ryger i skoletiden, og omkring hver femte gør det altid eller ofte.

Frem til juni 2020, hvor den seneste undersøgelse blev afsluttet, var skoletiden altså fortsat et sted, hvor unge, der ryger, bliver fristet til at ryge. I 2020 svarer hver tredje (31 pct.), der ryger, at de altid eller ofte bliver fristet til at ryge i sko-

letiden. De elever, der ryger dagligt, bliver i højere grad fristet end dem, der ryger lejlighedsvist. I 2020 svarer 59 pct. af dagligrygerne således, at de altid eller ofte bliver fristet til at ryge i skoletiden (figur ikke vist). Der er siden 2017 ingen signifikant udvikling i andelen af rygere, der bliver fristet til at ryge i skoletiden.

Daglige fristelser er både medvirkende til at fastholde eleverne i deres rygeadfærd og vanskeliggør et rygestop, som især mange dagligrygere har et ønske om. Med regeringens beslutning om at indføre røgfri skoletid på uddannelsessteder med optag af unge under 18 år bliver det muligt at skabe nye fællesskaber uden rygning og daglige fristelser.

Figur 8: Andel af rygerne, der ryger i skoletiden

Procenterne er udregnet af de rygere, der går i skole. Spørgsmålet lød: "Ryger du cigaretter uden for disse steder? - i skoletiden?" Der er ingen signifikant udvikling i andelen af daglige og lejlighedsviser rygere, der ryger i skoletiden fra 2018-2020.

Flere unge har røgfri skoletid

Flere skoler har selv taget ansvar for unges rygning og har indført røgfri skoletid.

Fra 2018 til 2020 er der sket en signifikant udvikling i andelen af elever, der har røgfri skoletid, både blandt elever i grundskolen, på gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser (figur 9). I grundskolen har flest elever røgfri skoletid (62 pct. i 2020). Meget få elever på gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser havde røgfri skoletid i 2018 (1 pct.), hvilket hhv. 10 pct. og 12 pct. har fået i 2020. Denne udvikling bekræftes i andre undersøgelser^{30,31}.

I partnerskabet Røgfri Fremtid er der arbejdet aktivt for at få truffet en politisk beslutning om røgfri skoletid i både grundskolen og på ungdomsuddannelserne. Hvad angår eleverne, er denne anbefaling blevet indfriet gennem lovgivningen, men det er op til hver enkelt skole selv at beslutte, om reglerne også skal omfatte de ansatte. Det er i den forbindelse værd at bemærke, at næsten alle de ungdomsuddannelser, der selv har besluttet at indføre røgfri skoletid, også har ladet det omfatte ansatte (figur 9). Flere af de unge har i Røgfri Fremtids Ungeundersøgelse knyttet kommentarer til ansattes rygning i skoletiden, hvilket understreger betydningen af, at ingen ansatte ryger i skoletiden.

Jeg er glad for, at lærerne ikke ryger, for så får eleverne heller ikke lyst.

(Pige, 14 år)

Lærerne skal være et forbillede, så hvis børn ikke må ryge, skal de voksne heller ikke.

(Pige, 15 år)

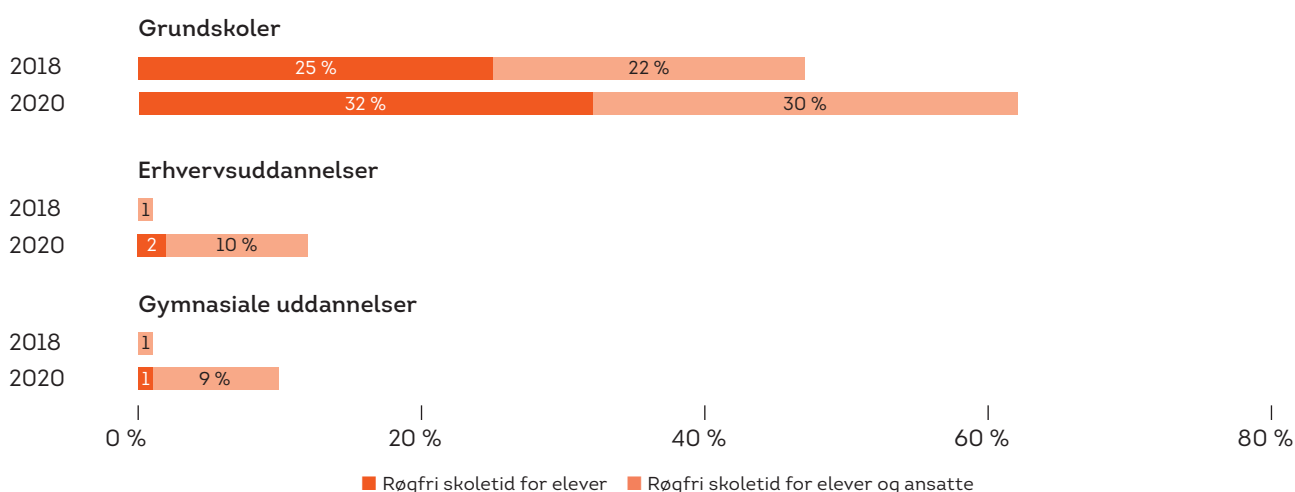
... når lærerne kører et stykke væk fra skolen og tænder en smøg... Det gør i hvert fald, at os elever bliver mere ligeglade, for når de kan, kan vi også!

(Pige, 14 år)

Flertallet bakker op om røgfri skoletid

Blandt 14-19-årige er der sket en signifikant stigning fra 2017-2020 i andelen, der bakker op om røgfri skoletid. Opbakningen er størst til røgfri skoletid i grundskolen, hvor der er sket en stigning fra 82 pct. i 2017 til 88 pct. i 2020 (tabel ikke vist). Opbakningen til røgfri skoletid på ungdomsuddannelser er steget fra 55 pct. i 2017 til 59 pct. i 2020 (tabel ikke vist).

Figur 9: Andel elever, der har røgfri skoletid på deres skole

Der er en signifikant udvikling fra 2018-2020 i andelen af elever, der har røgfri skoletid på både grundskoler, erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser. Spørgsmålene lød: 1) "Må eleverne ryge udendørs på din skole i pauserne/frikvartererne?" Svarkategori: Nej, man må hverken ryge på skolens område eller hvis man går væk fra skolen. 2) "Må lærerne ryge udendørs på din skole i pauserne/frikvartererne?" Svarkategori: Nej, de må hverken ryge på skolens område, eller hvis de går væk fra skolens område.

Tabel 7: Grundskoleelevers holdning til røgfri skoletid i grundskolen og på efterskoler

	I grundskolen			På efterskoler
	2017 (n=1.455)	2018 (n=1.301)	2020 (n=1.780)	2020 (n=1.780)
Meget god/god idé	82%	82%	87%	82%
Hverken god eller dårlig idé	12%	13%	7%	11%
Meget dårlig/dårlig idé	7%	6%	5%	7%

I 2020 er de unge også blevet spurgt til deres holdning til røgfri skoletid på efterskoler. Blandt elever i grundskolen er der stor opbakning både til røgfri skoletid i grundskolen og på efterskoler – henholdsvis 87 pct. og 82 pct. synes, at det er en meget god eller god idé (tabel 7).

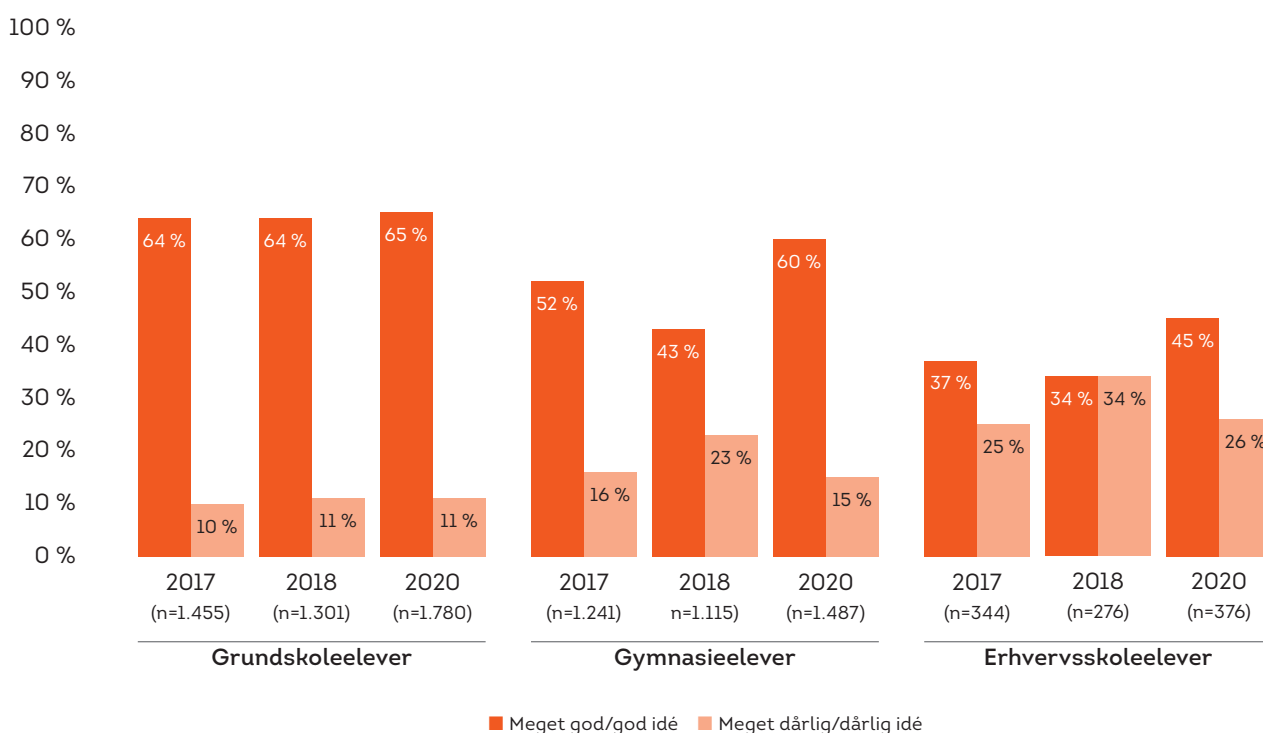
Forskellig holdning blandt grundskole-, gymnasie- og erhvervsskoleelever

I 2017 var opbakningen til røgfri skoletid på ungdomsuddannelser størst blandt elever i grund-

skolen (64 pct. syntes, at det var en god idé). Dette gør sig også gældende i 2020, hvor 65 pct. synes, at det er god idé. Der er altså ikke sket en stigning i opbakningen til røgfri skoletid blandt elever i grundskolen.

Gymnasiale uddannelser og erhvervsskoleuddannelser har optag af meget forskellige grupper af unge, hvad angår deres sundhedsadfærd generelt³². Dette afspejles tilsyneladende også i deres holdning til røgfri skoletid. I 2020 synes henholdsvis 45 pct. og 60 pct. af erhvervsskole- og gymnasieelever, at røgfri skoletid er en god

Figur 10: Holdning til røgfri skoletid på ungdomsuddannelser

Spørgsmålet lød: "Hvad er din holdning til røgfri skoletid på ungdomsuddannelser?"

Svar kategorier: Meget god idé; God idé; Hverken god eller dårlig idé; Dårlig idé; Eget dårlig idé.

Der er ingen signifikant udvikling i grundskoleelevers holdning til røgfri skoletid på ungdomsuddannelser fra 2017-2020. Der er en signifikant stigning fra 2017-2020 i andelen af gymnasie- og erhvervsskoleelever, der synes, at røgfri skoletid på ungdomsuddannelser er en god/meget god idé.

idé. Blandt begge grupper er sket en signifikant stigning fra 2017-2020 i andelen, der bakker op om røgfri skoletid på ungdomsuddannelser (figur 10). Denne stigning kan skyldes flere forhold. En mulig forklaring kan være, at flere elever har fået erfaring med røgfri skoletid og de gevinster, der følger med de nye regler på skolen.

I 2020 er der også spurgt ind til de unges holdning til røgfri skoletid på henholdsvis højskoler

og videregående uddannelser. Omkring halvdelen (49 pct.) af de 14-19-årige synes, at røgfri skoletid på videregående uddannelser er en meget god eller god idé. Lidt flere (56 pct.) synes, at røgfri skoletid på højskoler er en god/meget god idé (figur ikke vist). Det er også værd at bemærke, at få unge (16 pct.) synes røgfri skoletid på højskoler er en dårlig idé. 21 pct. af de unge synes, at røgfri skoletid på videregående uddannelser er en dårlig idé.

FOTO: MONKEYBUSINESSIMAGES

Unge holdning til strukturelle tiltag

I Røgfri Fremtids Ungeundersøgelse er deltagerne i alle årene blevet spurgt om deres holdning til forskellige tobaksforebyggende tiltag, som kan støtte op om, at børn og unge *ikke* begynder at ryge. Holdningsspørgsmålene læner sig op af WHO's anbefalinger til tobaksforebyggelse samt aktuelle politiske tiltag på tobaksområdet. Gennem årene har undersøgelsen således afdækket de unges holdning til tobakspriser, røgfri miljøer, smagsstoffer mm.

Pris

Højere pris på cigaretter er det mest effektive virkemiddel til at undgå, at børn og unge begynder at ryge. Der er globalt meget stærk evidens for, at især børn og unge påvirkes af prisen: Når tobakspriserne stiger, begynder færre børn og unge at ryge³³.

Prisen på en pakke cigaretter steg formelt i april 2020 fra ca. 40 kr. for en pakke cigaretter til ca. 55 kr. for en pakke³⁴. Imidlertid havde mange butikker et lager af cigaretpakker til gammel pris³⁵, så prisen for en pakke cigaretter steg reelt først i efteråret 2020.

Blandt unge i Røgfri Fremtids Ungeundersøgelse var der inden den reelle prisstigning en stor opbakning til at hæve prisen på en pakke cigaretter. Hele 73 pct. af de 14-19-årige syntes i foråret

2020, at det var en meget god/ god idé at hæve prisen til 90 kr. Opbakningen var dog signifikant højere blandt dem, der ikke ryger (77 pct.) end blandt dem, der ryger (32 pct.) (tabel 8).

Jeg synes bestemt, at prisen for alt tobak skal sættes op. Da jeg gik i 9. klasse, var jeg og to andre de eneste i en klasse af 29, der ikke havde prøvet nogen form for tobak. Det synes jeg er skræmmende i en alder af 15-16 år!

(Pige, 17 år)

Valg af mærke er oftest præget af pris, og om omgangskredsen finder det for fattigt.

(Pige, 19 år)

Tabel 8: Hvad synes du om forslaget: En pakke cigaretter skal koste 90 kr. eller mere?

	Ryger (n=425)	Ryger ikke (n=3.948)	Alle (n=4.373)
Meget godt/godt	32%	77%	73%
Meget dårligt/dårligt	51%	9%	13%
Hverken godt eller dårligt/ved ikke	17%	14%	15%
Total	100%	100%	100%

Tallene er fra 2020-undersøgelsen. Der er signifikant flere ikkerygere end rygere, der bakker op om at hæve prisen til 90 kr. (p<0,05).

Røgfri miljøer

I dag er rygning tilladt på små værtshuse³⁶. Unge mødes på værtshuse for at hænge ud, gå i byen eller feste. Undersøgelser viser, at unge påvirkes af de normer, rammer og regler, som er gældende, hvor de færdes, uanset om det er i familien, blandt venner, på deres skole, arbejde eller i nattelivet. Hvis rygning er normen, de steder hvor de færdes, så er der større risiko for, at de selv begynder at ryge³⁷.

I alle årene er der spurgt ind til de unges holdning til at gøre alle barer og værtshuse røgfri. I 2020 mente 55 pct. af de 14-19-årige, at alle barer og værtshuse skal gøres røgfri. Det er en signifikant

stigning siden 2017 men et signifikant fald, hvis man sammenligner med undersøgelsen fra 2018 (tabel 9). I alle årene er opbakningen til forslaget størst blandt de unge, som ikke ryger, og den er markant lavere blandt dem, der ryger (figur 11).

Røgfri arbejdstid

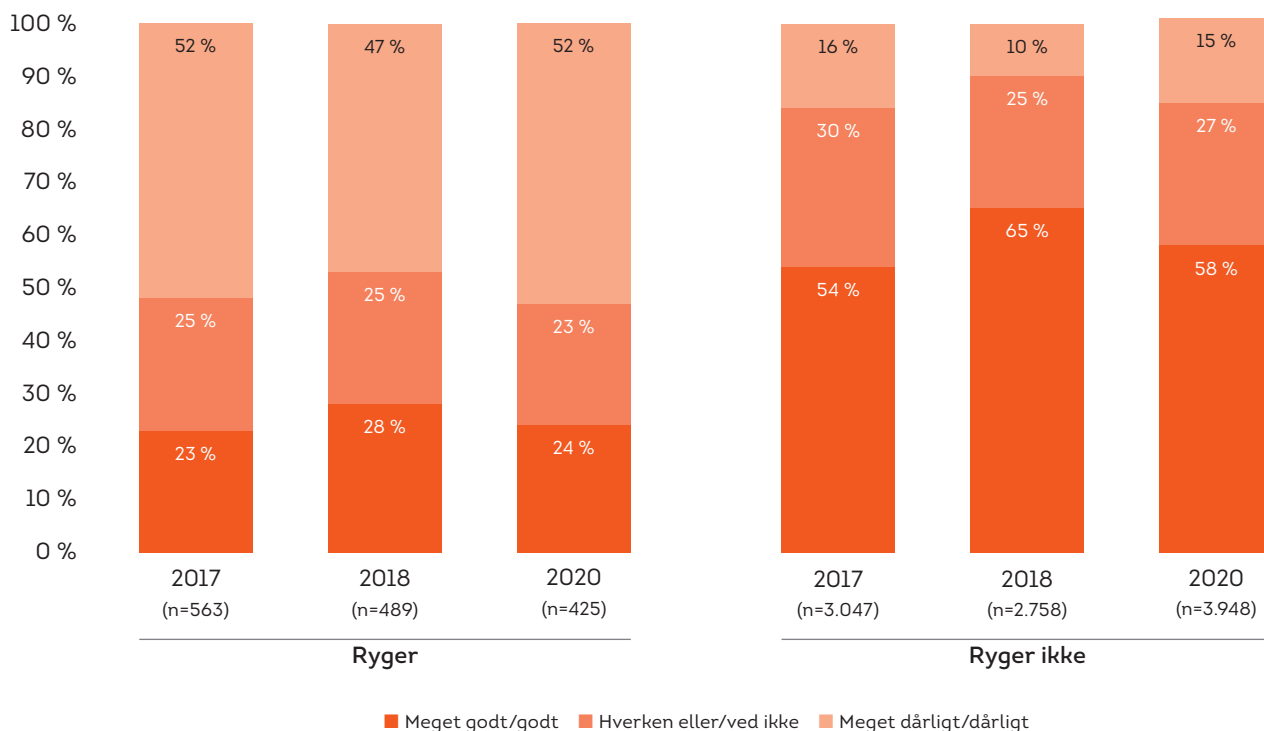
Unge møder også rygning på deres arbejdsplads. I undersøgelsen er derfor spurgt ind til de unges holdning til røgfri arbejdstid. Røgfri arbejdstid betyder, at der ikke må ryges i arbejdstiden – heller ikke i pauser. Formålet er at skabe en kultur, hvor tobak ikke er en del af arbejdsdagen. På arbejdspladser, hvor der er mange unge medarbejdere, kan røgfri arbejdstid blandt andet

Tabel 9: Hvad synes du om forslaget: Alle barer og værtshuse skal være røgfri indenfor?

	2017 (n=3.610)	2018 (n=3.247)	2020 (n=4.373)
Meget godt/godt	49%	60%	55%
Meget dårligt/dårligt	22%	15%	19%
Hverken godt eller dårligt/ved ikke	29%	25%	27%

Der er signifikant flere, der synes meget godt/godt om forslaget i både 2018 og 2020 end i 2017 ($p < 0,05$), men signifikant færre, der synes meget godt/godt om forslaget i 2020 end i 2018 ($p < 0,05$).

Figur 11: Hvad synes du om forslaget: Alle barer og værtshuse skal være røgfri indenfor?

Jeg er i gang med at stoppe nu, men ryger lidt i arbejdstiden sammen med de andre medarbejdere – og til fester.

(Dreng, 19 år)

Jeg synes, det ville være en god idé, at alle offentlige steder holdes rygefri, for så kan andre unge ikke se, at der er mange, der ryger, og derfor tror de ikke, at det er okay at ryge

(Pige, 14 år)

støtte op om, at unge ikke begynder at ryge for at blive en del af fællesskabet på arbejdspladsen. Det kan også være en støtte for unge såvel som ældre medarbejdere, der gerne vil stoppe med at ryge. Andre fordele ved røgfri arbejdstid er, at det beskytter medarbejdere mod tobaksrøg. Det giver også et sundere arbejdsmiljø og kan bidrage til at styrke fællesskabet på arbejdspladsen, da

rygning ikke definerer, hvem man holder pauser med, og der er lige vilkår for pauser for alle medarbejdere.

Rygning i arbejdstiden er et dilemma, som mange arbejdsgivere er opmærksomme på. Siden 2012, hvor den første kommunale arbejdsplads indførte røgfri arbejdstid, har flere og flere kommuner fulgt trop, og mere end hver anden kommune har nu røgfri arbejdstid for alle deres ansatte³⁸. Alle regionale arbejdspladser fik røgfri arbejdstid den 1. januar 2020³⁹, og flere private arbejdspladser har også besluttet at gøre arbejdstiden røgfri for deres ansatte⁴⁰. Selv om der er opmærksomhed på området, er rygning stadig en del af kulturen på mange private arbejdspladser med unge.

I 2020 synes 58 pct. af de 14-19-årige meget godt/godt om, at alle arbejdspladser med unge skal have røgfri arbejdstid. Opbakningen er størst blandt unge, der ikke ryger, kun omkring hver fjerde af de unge, der ryger, synes godt om forslaget (tabel 10).

Udearealer

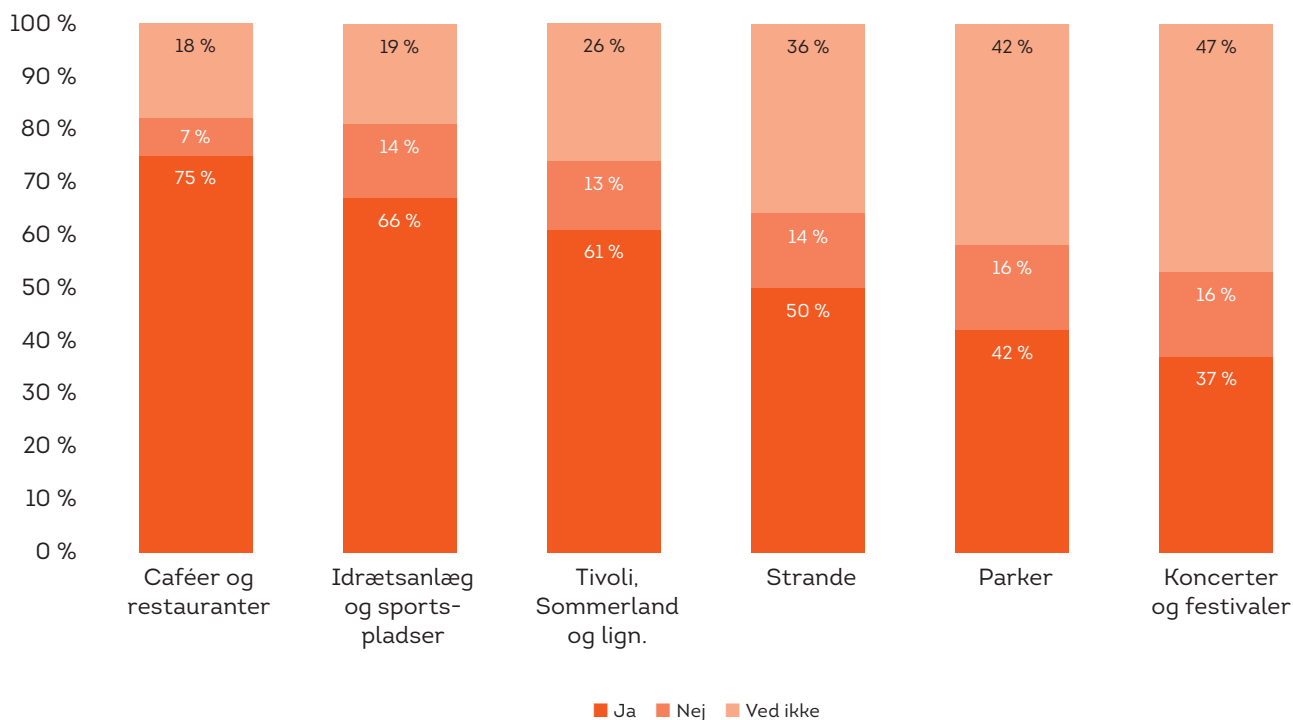
I undersøgelsen er der også spurgt ind til de unges præferencer i forhold til rygning på udearealer. Af figur 12 (side 26) ses, at 75 pct. af de 14-19-årige ville foretrække, at rygning var forbudt udenfor ved caféer og restauranter. Mange unge ville ligeledes foretrække røgfri udearealer ved idrætsanlæg (66 pct.) og forlystelsesparker (61 pct.). Færrest ville foretrække, at rygning var forbudt ved udendørs koncerter og festivaler – kun 37 pct. foretrækker, at disse steder er røgfri.

Tabel 10: Hvad synes du om forslaget: Alle arbejdspladser med unge skal have røgfri arbejdstid?

	Ryger (n=425)	Ryger ikke (n=3.948)	Alle (n=4.373)
Meget godt/godt	23%	62%	58%
Meget dårligt/dårligt	44%	11%	14%
Hverken godt eller dårligt/ved ikke	34%	27%	28%

Blandt dem, der ikke ryger, er der signifikant flere, der synes meget godt/godt om forslaget end blandt dem, der ryger ($p < 0,05$).

Figur 12: Ville du foretrække, at rygning var forbudt følgende steder udenfor?

Tallene stammer fra 2020-undersøgelsen, n=4.373.

Regulering af smagsstoffer

Som tidligere nævnt er smagsstoffer en måde, hvorpå tobaksindustrien forsøger at tiltrække nye unge kunder til deres produkter⁴¹.

Til trods for at det i Danmark er forbudt at sælge cigaretter og rulletobak, der smager af andet end tobak, er det fortsat tilladt at sælge tilbehør til cigaretter, der afgiver smag til cigaretten. Det er også tilladt at sælge andre tobaksprodukter med søde smage. Pibetobak med mentolsmag og ciga-

rillos med smag af vanilje og sirup kan eksempelvis lovligt sælges og købes i Danmark.

Blandt de 14-19-årige er det mindre end halvdelen, der bakker op om at forbyde mentolsmag i produkter med tobak og nikotin. Der er til gengæld lidt større opbakning til at forbyde tobaksprodukter med smag af frugt og slik. Generelt er der større opbakning til at forbyde smagsstoffer blandt dem, der ikke ryger, end blandt dem, der ryger (tabel 11 og 12).

Tabel 11: Hvad synes du om følgende forslag: Mentolsmag skal ikke være tilladt i produkter med tobak eller nikotin?

2020	Ryger (n=425)	Ryger ikke (n=3.948)	Alle (n=4.373)
Meget godt/godt	32%	49%	48%
Meget dårligt/dårligt	32%	11%	13%
Hverken godt eller dårligt/ved ikke	36%	40%	39%

Blandt dem, der ikke ryger, er der signifikant flere, der synes meget godt/godt om forslaget end blandt dem, der ryger (p<0,05).

Tabel 12: Hvad synes du om følgende forslag: Frugt- og sliksmag skal ikke være tilladt i produkter med tobak eller nikotin?

2020	Ryger (n=425)	Ryger ikke (n=3.948)	Alle (n=4.373)
Meget godt/godt	44%	60%	59%
Meget dårligt/dårligt	22%	12%	13%
Hverken godt eller dårligt/ved ikke	34%	28%	29%

Blandt dem, der ikke ryger, er der signifikant flere, der synes meget godt/godt om forslaget end blandt dem, der ryger ($p < 0,05$).

FOTO: MACHINEHEADZ

Holdning til Røgfri Fremtid

Røgfri Fremtids målsætninger

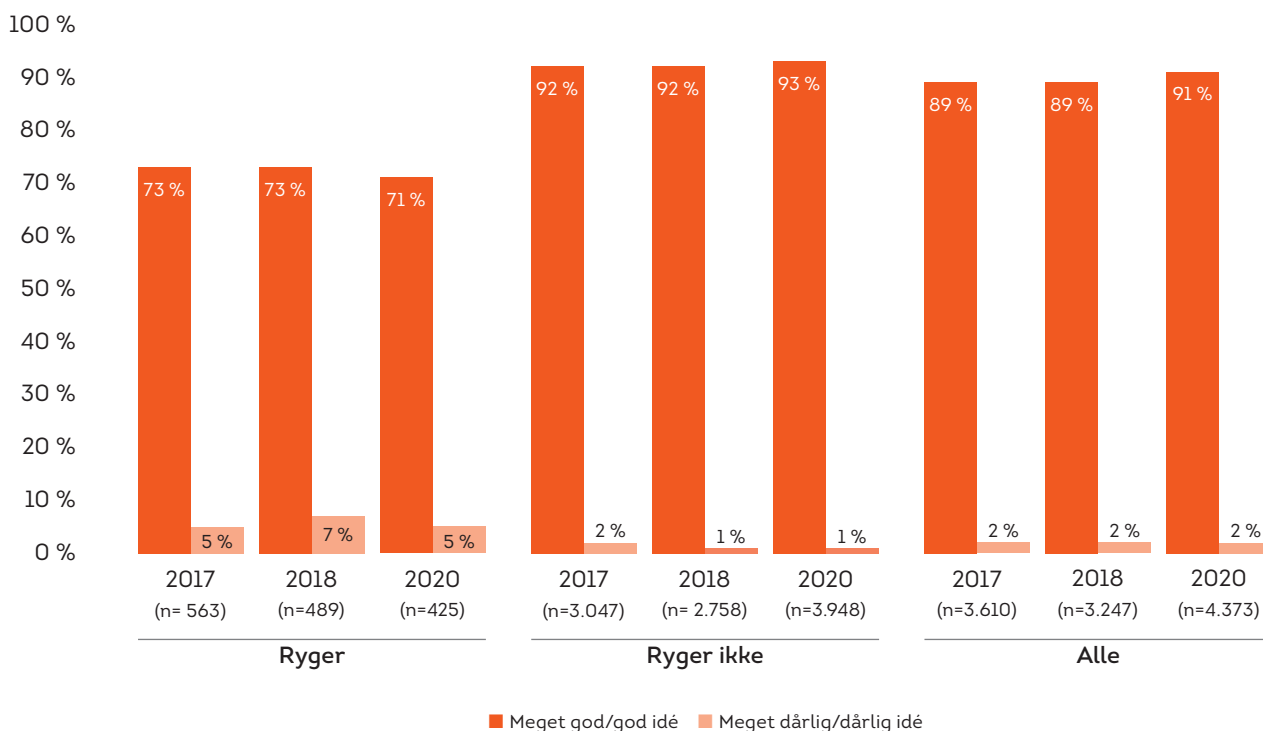
Røgfri Fremtid har en målsætning om, at ingen børn og unge ryger i 2030, og at højst 5 pct. af de voksne ryger i 2030. Der er generelt stor opbakning til målsætningen om, at ingen børn og unge skal ryge i 2030 – både blandt unge, der ryger og ikke ryger. Overordnet mener ni ud af ti, at det er en god målsætning. Opbakningen er i alle årene størst blandt unge, der ikke ryger (figur 13).

Der er også stor opbakning til målsætningen om, at højst 5 pct. af de voksne ryger i 2030 – 85 pct. af de unge synes, at det er en god idé at arbejde for dette mål. Opbakningen er også her højest blandt de unge, som ikke selv ryger. I 2020 mener

“Voksne mennesker, der har røget det meste af deres liv, skal have lov til at fortsætte, uden bogstavelig talt at skulle lede efter et sted de kan ryge. Vi er jo et frit land, hvor folk kan forsamlе sig og ytre sig. Derfor kan jeg ikke se, hvorfor de ikke må have lov til at tænde en cigaret. Til gengæld synes jeg, at det er en super idé at prøve at påvirke børn og unge til at stoppe med at ryge.

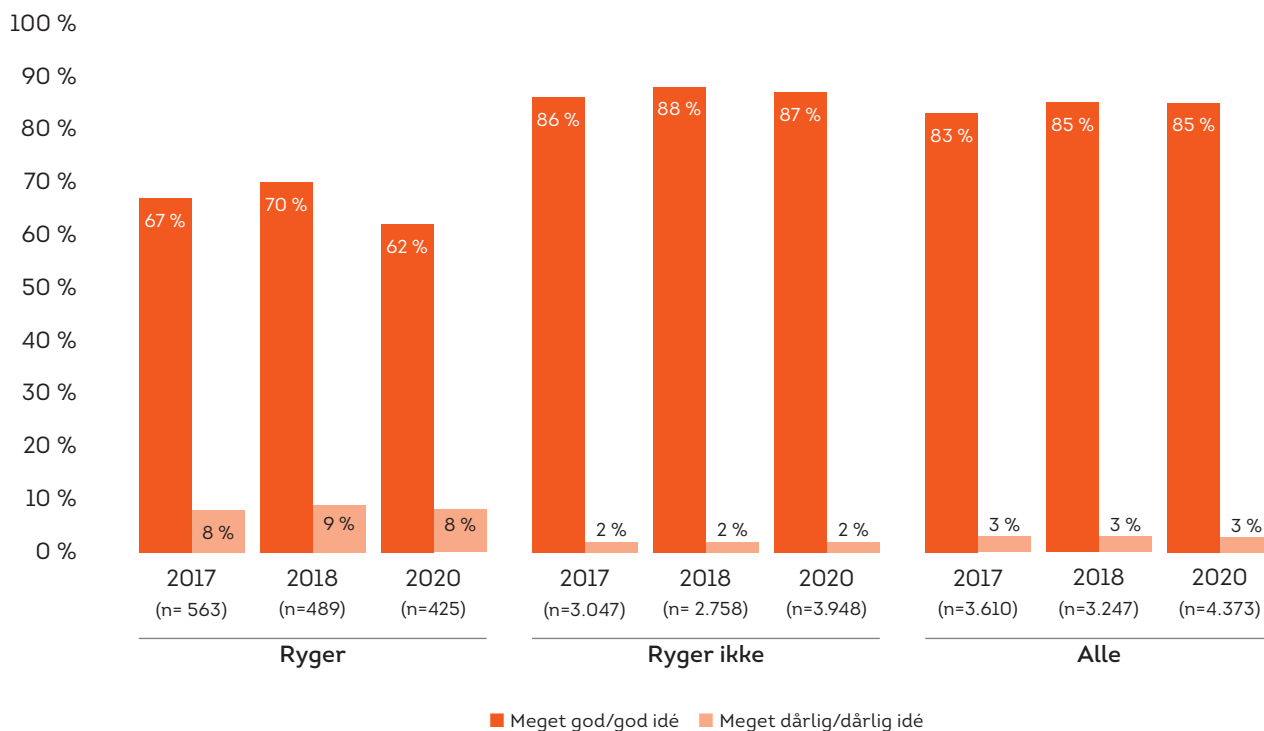
(Pige, 18 år)

Figur 13: Mener du, at det er en god idé at arbejde for, at ingen børn og unge ryger i 2030?

Blandt alle 14-19-årige er der fra 2017 til 2020 en signifikant stigning i opbakningen til, at ingen børn og unge skal ryge i 2030. Der er ingen signifikant udvikling fra 2017 til 2020 blandt henholdsvis rygere og ikkerygere.

Figur 14: Mener du, at det er en god idé at arbejde for, at højst 5 pct. af de voksne ryger i 2030?

Der er signifikant færre rygere, der synes godt om idéen i 2020 end i 2018. Der er ingen signifikant udvikling blandt unge, der ikke ryger.

tæt på 9 ud af 10 af de 14-19-årige ikkerygere, at denne målsætning er en god idé (figur 14). Selv om opbakningen også er stor blandt unge, der ryger, er der i denne gruppe sket et signifikant fald fra 2018 til 2020, fra 70 pct. til 62 pct. (figur 14).

Mange opfatter målet som urealistisk

I 2020 er det kun 10 pct. af de 14-19-årige, der mener, at det er realistisk, at ingen børn og unge ryger i 2030. Det er et signifikant fald siden 2017, hvor 13 pct. mente, at det var realistisk. En lidt større andel af rygere (82 pct.) end ikkerygere (75 pct.) vurderer, at målsætningen er *urealistisk* (figur 15, side 28).

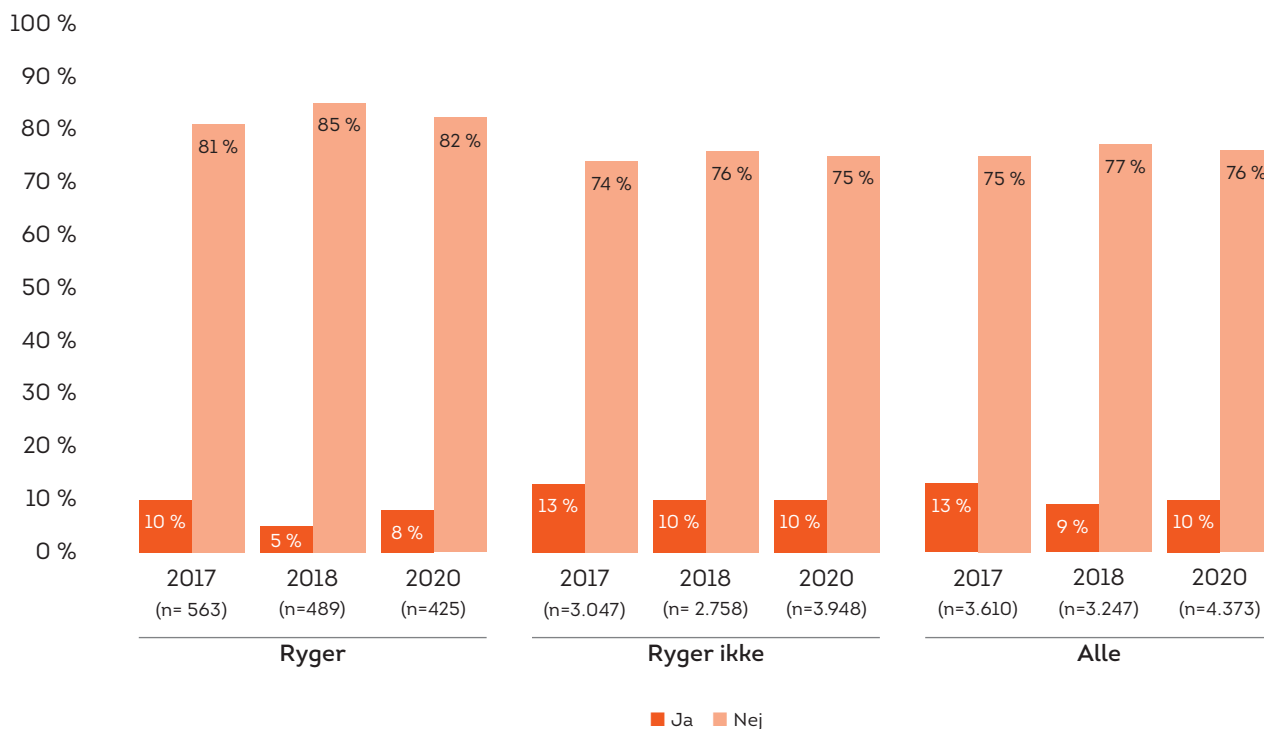
De unge har i spørgeskemaet fået mulighed for at kommentere på deres besvarelse. Flere beskriver her årsagen til, at de ikke mener, at denne målsætning er realistisk. Mange giver udtryk for, at målsætningen kun er realistisk, hvis der bliver gået "skrappere til værks", "man er strengere i forhold til regler om rygning" og sætter prisen på cigaretter op.

“
Generelt synes jeg, det er en god idé, I har gang i, men det er meget urealistisk.
(Dreng, 17 år)

“
Jeg tror ikke, det er muligt, at INGEN børn eller unge under 18 ryger i 2030, men jeg tror godt, man kan få antallet langt ned.
(Dreng, 17 år)

“
Det er kun realistisk, at ingen under 18 ryger i 2030, hvis I går skrappere til værks end nu: - Højere priser, - Fjernelse af rygere blandt "de seje" hovedpersoner i film og serier rettet mod unge under 18, - Lavere tilgængelighed f.eks. hvis man sagde, at butikker ikke måtte sælge cigaretter efter kl. 20 eller noget i den retning.
(Pige, 19 år)

Figur 15: Mener du, at det er realistisk, at ingen børn og unge under 18 år ryger i 2030?

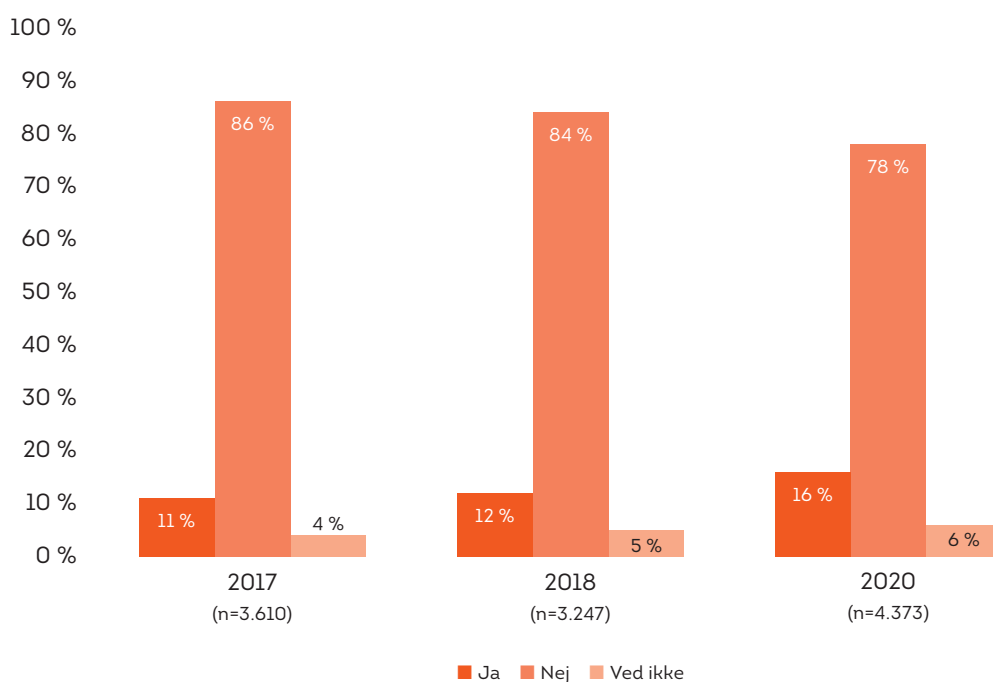
Der er ingen signifikant udvikling fra 2017-2020 blandt unge, der ryger. Der er en signifikant udvikling, blandt unge, der ikke ryger.

Kendskab til Røgfri Fremtid

Selvom størstedelen af de unge ikke synes, at Røgfri Fremtids målsætning er realistisk, viser undersøgelsen, at der er en fremgang i kend-

skabet til Røgfri Fremtid. I 2017 havde 11 pct. af de 14-19-årige hørt om Røgfri Fremtid, hvilket er steget til 16 pct. i 2020 (figur 16).

Figur 16: Har du hørt om indsatsen Røgfri Fremtid, der arbejder for, at ingen børn og unge under 18 år ryger i 2030, og højst 5 pct. af de voksne ryger?

PERSPEKTIVERING OG ANBEFALINGER

Opbakning til en røgfri fremtid

Siden etableringen af partnerskabet Røgfri Fremtid er det lykkedes at skabe en folkelig opbakning til et røgfrit Danmark. Både blandt unge og voksne⁴² støtter næsten ni ud af ti målet om, at ingen børn og unge skal ryge i år 2030. Og det er ikke kun i befolkningen, at der er stor opbakning – også mange politikere på Christiansborg udviser vilje til at skabe nogle rammer, som i højere grad kan forebygge rygning blandt børn og unge.

Nye lovtiltag på vej

I forbindelse med vedtagelsen af finansloven for 2020 blev det i december 2019 besluttet, at prisen på en pakke cigaretter skulle stige fra ca. 40 kr. til 55 kr. i april 2020. Det blev også vedtaget, at prisen skal stige yderligere til 60 kr. i 2022⁴³, og i december 2019 indgik et bredt flertal i Folketinget endvidere en aftale om at sikre børn og unge et røgfrit liv⁴⁴. Aftalen lægger op til, at der skal skabes rammer, der kan forebygge rygestart og gøre det lettere for børn og unge at stoppe med at ryge. Aftalen er blevet udmøntet i en række lovændringer, der bl.a. indebærer:

- **Røgfri skoletid for elever i grundskolen og på ungdomsuddannelser**
Røgfri skoletid i grundskolen trådte i kraft d. 1. januar 2021. Røgfri skoletid på ungdomsuddannelser træder i kraft d. 31. juli 2021⁴⁵.
- **Tobak væk fra disken (udstillingsforbud)**
Alle salgssteder skal skjule cigaretter, e-cigaretter og anden tobak i skuffer, skabe eller lignende fra d. 1. april 2021. Tilbehør til rygning skal også skjules⁴⁵.
- **Neutrale tobakspakker**
Fra den 1. april 2022 skal bl.a. cigaretpakker og rulletobak være neutrale⁴⁵. Det vil sige, at de skal have den samme grå/brune farve og en standard skrifttype. Derudover må de ikke bære logo eller andre markedsføringslementer.

Alle disse lovændringer er vigtige skridt på vejen mod en røgfri fremtid. Tiltagene har et stort potentiale til at begrænse tilgængeligheden og synligheden af tobak og at skabe flere røgfri miljøer, hvor børn og unges færdes.

Implementering af kommende lovgivning

Det anbefales, at der i de kommende år fokuseres på at følge regeringens plan mod tobak helt til dørs. Det er nødvendigt at fokusere på implementeringen af de mange forskellige lovtiltag, men også at evaluere effekten af tiltagene, så eventuelle huller i lovene bliver opdaget og kan blive lukket så hurtigt som muligt.

Røgfri skoletid

Indførelsen af røgfri skoletid i både grundskolen og på ungdomsuddannelser er en vigtig indsats for at fjerne rygning fra skoletiden og ændre rygekulturen blandt børn og unge. Men for at skoletiden bliver røgfri både på papiret og i praksis, kræver det ressourcer til både forberedelse og implementering. Der er flere forhold, der kan bidrage til en vellykket implementering. Det gælder blandt andet tydelig information om de nye regler til både elever, forældre og ansatte. Derudover er det væsentligt at have klare retningslinjer for håndhævelse og sanktionering og at inddrage eleverne i at få skabt en ny god pausekultur uden rygning. Endelig har flere skoler god erfaring med at tilbyde elever og ansatte hjælp til at håndtere en røgfri skole- og arbejdsdag og samtidig tilbyde hjælp til rygestop til dem, der ønsker dette.

Ifølge lovgivningen er skolerne kun forpligtet til at indføre røgfri skoletid for elever, men lovgivningen giver mulighed for, at skolerne selv kan beslutte også at indføre røgfri skoletid for ansatte. Størstedelen af de ungdomsuddannelser, der allerede har røgfri skoletid, har indført det både for elever og ansatte. I denne undersøgelse fremhæver de unge netop vigtigheden af at ansatte også er omfattet af røgfri skoletid, da de er rollemodeller. Ens regler for både elever og ansatte kan derfor medvirke til færre konflikter i forhold til håndhævelsen af røgfri skoletid, og dermed gøre implementeringen nemmere.

Tobak væk fra disken

Det kommende udstillingsforbud mod tobaksvarer er vigtigt for, at børn og unge ikke bliver fristet til at købe og prøve tobak. Som resultaterne i undersøgelsen viser, så har hele 40 pct. af de 14-19-årige prøvet at ryge cigaretter, og netop butikkernes salgshylder med tobak øger risikoen for rygning blandt børn og unge⁴⁶.

Selv om udstillingsforbuddet fastsætter, at tobakken skal skjules, så fastsætter den ikke *hvordan* den skal skjules. Dvs. salgsstederne kan selv vælge om tobakken skal gemmes væk i skuffer, skabe, bag forhæng, gardiner eller på anden vis. Erfaringer fra andre lande viser, at tobaksindustrien i nogle tilfælde tilbyder salgsstederne råd, vejledning og økonomisk tilskud til implementeringen⁴⁷. I Storbritannien har tobaksindustrien eksempelvis anbefalet detailhandlen at opsætte skydedøre⁴⁸. Og i Irland har detailhandlen opstillet skabe, der til trods for udstillingsforbuddet fortsat skaber synlighed omkring tobaksprodukterne⁴⁹. Til forskel fra skuffer har skydedøre en stor åbningsflade og tillader, at mange tobaksprodukter bliver synlige i selve købsituationen, og når der skal fyldes varer op.

Det kan derfor være relevant at støtte detailindustrien i en effektiv implementering af udstillingsforbuddet. Branchen har netop nu en oplagt mulighed for i endnu højere grad at støtte op om en røgfri fremtid bl.a. ved at installere løsninger, hvor tobakken opbevares i flere mindre enheder, der automatisk lukker efter købsituationen.

Neutrale tobakspakker

Designet på cigaretpakkerne er en central del af tobaksindustriens markedsføringsstrategi. Internationale undersøgelser viser, at pakkerne designes, så de appellerer til forskellige målgrupper f.eks. unge. Farverne på pakken bruges også til at påvirke forbrugernes opfattelse af smag, styrke og skadelighed⁵⁰. Med implementeringen af neutrale pakker forsvinder denne reklameeffekt.

Men det nye lovtiltag omfatter ikke selve cigaretten. Dermed er der mulighed for, at markedsføring fra pakken flyttes over på selve cigaretten, så cigaretterne i højere grad dekorerer med farver, tekst og logoer. Og netop forskelle i cigaretternes udseende kan skabe interesse og nysgerrighed blandt unge men også give positive associationer til stil, type, smag og kvalitet^{51,52}. Det betyder blandt andet, at nogle cigaretter opfattes som mere milde på grund af selve cigarettens farver, hvilket kan være med til at forklare, at forholdsvis mange af rygerne i denne undersøgelse har en opfattelse af, at de ryger 'light'-cigaretter.

WHO anbefaler, at neutrale pakker også omfatter selve cigaretten/tobaksproduktet, så alle produkter bliver ens og uden markedsføringsselementer⁵³. Når neutrale cigaretpakker implementeres i Danmark er det derfor væsentligt at følge både udviklingen i selve cigaretternes udseende og i unges opfattelse af dem: Bliver nogle mærker eller varianter fortsat opfattet som mere milde, mindre skadelige eller mere attraktive end andre, som følge af at selve cigaretten ikke er omfattet af standardiseringen?

Udbred de gode erfaringer

Regeringens handleplan mod børn og unges rygning og den nye tobakslovgivning er en milepæl i dansk tobaksforebyggelse. Men disse nationale tiltag omfatter ikke alle de forebyggelsesarenaer, der har betydning for børn og unges rygning. Analyserne i denne undersøgelse tyder på, at det allerede nu går den rigtige vej med rygeprævalensen blandt 14-19-årige i Danmark. Men en anden ny dansk undersøgelse viser, at der fortsat er mange unge, som ryger⁵⁴. Hvis målet om en røgfri generation skal indfries, er det fortsat vigtigt at arbejde for flere røgfri miljøer og en røgfri kultur, hvor børn og unge færdes.

Skab endnu flere røgfri miljøer

Hvis børn og unge færdes i miljøer og hjem, hvor der ryges, vil de opleve rygning som en normal del af livet, og det øger risikoen for, at de selv begynder at ryge⁵⁵.

Røgfri udearealer i kommunerne

Røgfri Fremtids Ungeundersøgelse viser, at 14-19-årige i høj grad bakker op om røgfri udearealer. Og der er mange gode eksempler og inspiration at hente hos aktører, der allerede har taget initiativ til røgfri udearealer. Flere kommuner opfordrer f.eks. til, at der ikke ryges på kommunens legepladser^{56,57,58}, og mere end hver anden kommune har indført røgfri arbejdstid⁵⁹, bl.a. fordi kommunalt ansatte er rollemønstre for borgerne i kommunen. Andre kommuner har skabt røgfri rammer for børn og unge ved at indføre røgfri busstoppesteder, strande, parker, gågader og idrætsanlæg^{60,61}. I en enkelt kommune er der truffet beslutning om, at alle kommunens udearealer på sigt skal være røgfri⁶². Der er således mange gode initiativer med at skabe flere røgfri

miljøer i kommunerne, og erfaringer herfra kan med fordel udbredes til alle landets kommuner.

Røgfrit kultur- og fritidsliv

Unge opbakning til røgfri udearealer er særlig høj, når det kommer til idrætsanlæg og sportspladser samt udeservering på caféer. Næsten syv ud af ti af de 14-19-årige mener, at det burde være forbudt at ryge udendørs på idrætsanlæg og sportspladser, og tre ud af fire unge ville foretrække, at rygning var forbudt udendørs på caféer og restauranter. Til trods for den store opbakning til røgfri udeservering er det i øjeblikket meget få serveringssteder, der tilbyder dette. Til gengæld har flere idrætsforeninger selv taget initiativ til eller har i samarbejde med kommunen gjort de udendørs idrætsfaciliteter røgfri, så forældre og andre tilskuere ikke ryger, når børn og unge træner eller spiller kampe⁶³.

På tilsvarende måde er der begyndende erfaringer med at skabe røgfri miljøer på musikfestivaler, der henvender sig til unge. For mange unge er festivaler en central del af ungdomslivet, men det er også et sted, hvor flere unge prøver at ryge for første gang⁶⁴. Flere festivaler er blevet opmærksomme på deres betydning for unges rygning og har taget initiativer til at mindske rygning. Bork Festival har således indført rygeforbud i deres koncerttelt⁶⁵, og musikfestivalerne Northside og Tinderbox har begge besluttet at stoppe al salg af cigaretter^{66,67}. Der er altså både vilje og inspiration at hente hos initiativtagere i festivalmiljøet. Men for at sikre at festivaler i fremtiden ikke er et sted, hvor unge starter med at ryge, bør endnu flere festivaler indføre røgfri miljøer og mindske synligheden og tilgængeligheden af tobak.

Der er således et stort potentiale i at fortsætte udbredelsen af et røgfrit fritids- og kulturliv blandt unge. Erfaringer fra kommuner og private initiativtagere kan forhåbentlig inspirere andre til at tage skridt i samme retning.

Nye produkter, arenaer og målgrupper

Et væsentligt fund i Røgfri Fremtids ungeundersøgelse er, at en stor andel af de unge bruger

andre produkter end cigaretter. 6 pct. af de 14-17-årige og 14 pct. af de 18-19-årige, der ikke ryger cigaretter, bruger mindst ét andet tobaksprodukt eller tobakslignende produkt (fx vandpibe, e-cigaretter, tyggetobak). Det taler for, at den fremtidige tobaksforebyggelse ikke kun fokuserer på unges forbrug af cigaretter, men også på andre tobaks- og tobakslignende produkter.

Et anden vigtig pointe er, at selv om færre unge ryger cigaretter sammenlignet med for tre år siden, så er der fortsat mange i de sene teenageår, der ryger. Tilsvarende resultater er set i en anden dansk undersøgelse fra 2020, som fandt, at 23 pct. af de 18-24-årige ryger cigaretter dagligt eller lejlighedsvis⁵⁴. Både danske og internationale undersøgelser peger på, at livet i slutningen af teenageårene og i starten af 20'erne er præget af en række livsforhold, som øger risikoen for rygestart og optrapning af rygning^{68,69}.

Selv om de kommende lovtiltag også forventes at have en effekt på unge over 18 år, kan der alligevel være behov for indsatser, som er særligt målrettet denne gruppe. Et oplagt indsatsområde er at udbrede røgfri miljøer på små værtshuse, hvor unge går i byen, samt uddannelsesinstitutioner med unge over 18 år. Røgfri Fremtids Ungeundersøgelse viser, at omkring hver anden af de 14-19-årige synes godt om at indføre røgfri skoletid på videregående uddannelser, og der er en tilsvarende opbakning til røgfri skoletid på højskoler. Enkelte videregående uddannelser har allerede taget dette skridt⁷⁰, men der er et stort potentiale i, at skoletiden på alle videregående uddannelser bliver røgfri, så rygning og tobakslignede produkter ikke er en del af kulturen, hvor unge voksne færdes.

Afslutningsvis kan det konstateres, at der i øjeblikket tages vigtige skridt i tobaksforebyggelsen både nationalt, kommunalt og blandt private initiativtagere. Alle disse tiltag er vigtige afsæt for partnerskabets videre arbejde og bliver forhåbentlig afspejlet i fremtidige undersøgelser af børn og unges rygevaner samt deres syn på rygning og tobaksprodukter.

REFERENCER

1. Kantar Gallup for Sundhedsstyrelsen, Kræftens Bekæmpelse, Hjertereforeningen og Lungeforeningen. Danskernes Rygevaner, 2018.
2. National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion (US) Office on Smoking and Health. The Health Consequences of Smoking – 50 Years of Progress: A report of the Surgeon General. 2014.
3. IARC Monographs on the Evaluation of Carcinogenic Risks to Humans. Personal Habits and Indoor Combustions. Volume 100E, 2012.
4. Eriksen L. m.fl. Statens Institut for Folkesundhed for Sundhedsstyrelsen. Sygdomsbyrden i Danmark – Risikofaktorer. 2016.
5. Juel, K. Statens Institut for Folkesundhed for Hjertereforeningen. Hjertekarsygdomme: En vurdering af rygningens betydning for dødelighed og nye tilfælde. 2019.
6. Statens Institut for Folkesundhed, SDU. Skolebørnsundersøgelsen 2018.
7. Steno Diabetes Center Copenhagen et al. UNG19 – Sundhed og trivsel på erhvervsuddannelser. 2020.
8. Statens Institut for Folkesundhed, SDU. UNG19 – Sundhed og trivsel på gymnasiale uddannelser. 2019.
9. Arnett, J.J. The Developmental Context of Substance Use in Emerging Adulthood, Journal of Drug Issues, 2005:235-254.
10. U.S. Department of Health and Human Services. Let's Make the Next Generation Tobacco-Free. Your Guide to the 50th Anniversary Surgeon General's Report on Smoking and Health, 2015.
11. Centers for Disease Control and Prevention. U.S. Office on Smoking and Health. Preventing Tobacco Use Among Youth and Young Adults: We can make the next generation tobacco-free. Consumer booklet, 2012.
12. Balvig, F. et al. Ringstedforsøget – Livsstil og forebyggelse i lokalsamfundet. Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2005, s. 422.
13. Hecht et al. Similar uptake of lung carcinogens by smokers of regular, light, and ultra-light cigarettes. Cancer Epidemiol. Biomarkers Prev. 2005;14(3):693-8.
14. Yong H.H. et al. Impact of the removal of misleading terms on cigarette pack on smokers' beliefs about 'light/mild' cigarettes: Cross-country comparisons. Addiction, 2011; 116(12):2204-2213.
15. Høberg, J. Light-cigaretter får farver. Finans, 14. april 2003. <https://finans.dk/artikel/ECE4230855/Light-cigaretter-f%C3%A5r-farver/?ctxref=ext>. Tilgået 2. dec. 2020.
16. Wilson, D. Coded to obey law, Marlboro Lights become Marlboro Gold. New York Times, d. 18. februar 2010. <https://www.nytimes.com/2010/02/19/business/19smoke.html>. Tilgået 2. dec. 2020.
17. Carpenter, C.M. et al. New cigarette brands with flavors that appeal to youth: Tobacco marketing strategies. Health Affairs, 2005; 24(6): 1601-1610.
18. Lov om tobaksvarer m.v. LOV nr. 608 af 07/06/2016. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2016/608>. Tilgået 2. dec. 2020.
19. Bekendtgørelse om lov om tobaksvarer. LBK nr. 965 af 26/08/2019. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2019/965>. Tilgået 2. dec. 2020.
20. Lee, Y.O. & Glantz, S.A. Menthol: putting the pieces together. Tobacco Control, 2011; 20 (Suppl 2): ii1-ii7.
21. Klausner, K. Menthol cigarettes and smoking initiation: a tobacco industry perspective. Tob Control. 2011 May; 20(Suppl_2): ii12-ii19.
22. Kiosken Rødbyhavn. Frisk bombe red gourmet click filter. <https://www.kioskenrodbyhavn.dk/cigarethylstre/1795-friske-bombe-spearmint-click-filter-8436589090040.html>. Tilgået 1. september 2020.

23. Kiosken Rødbyhavn: Frutta click filter vanilla. <https://www.kioskenrodbyhavn.dk/cigarethylstre/1775-frutta-click-filter-jordbaer-5903240299560.html>. Tilgået 1. september 2020.
24. Kiosken Rødbyhavn. Frizs smagskort mentol. <https://www.kioskenrodbyhavn.dk/frizc-smagskort/1610-frizc-smagskort.html>. Tilgået 2. september 2020.
25. Kiosken Rødbyhavn. Aroma King kugler med smag. <https://www.kioskenrodbyhavn.dk/smagskort-aroma-kugler-m-smag/2169-aroma-king-kugler-med-smag-100-stykker-5903816061003.html> Tilgået 2. dec.2020.
26. J-Ware. Mentol spray. <https://jware.dk/produkt/menthol-spray-filtre-10-ml/>. Tilgået 10. dec. 2020.
27. The Prince.dk. King Size mentolsten. <https://theprince.dk/products/flavor-by-stone-menthol-sten-til-menthol-smag>. Tilgået 10. dec. 2020.
28. U.S. Department of Health and Human Services. Preventing Tobacco Use Among Youth and Young Adults. A Report of the Surgeon General. Atlanta, GA: U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health, 2012
29. Folketinget. Lov om ændring af lov om forbud mod tobaksreklame m.v., lov om tobaksvarer m.v., lov om elektroniske cigaretter m.v. og forskellige andre love. Vedtaget af Folketinget ved 3. behandling den 15. december 2020. https://www.ft.dk/ripdf/samling/20201/lov-forslag/l61/20201_l61_som_vedtaget.pdf
30. Kræftens Bekæmpelse og Hjerteforeningen. Røgfri skoletid på gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser – En undersøgelse af rygere og lederes holdninger til røgfri skoletid, dec. 2019.
31. Christiansen, T. B. Kortlægning af røgfri skoletid på folkeskoler, friskoler og private grundskoler. Kræftens Bekæmpelse, 2018.
32. Steno Diabetes Center Copenhagen et al. UNG19 – Sundhed og trivsel på erhvervsuddannelser. 2020.
33. World Health Organization and the Secretariat of the WHO Framework Convention on Tobacco Control. The economic and health benefits of tobacco taxation. 2015.
34. Aftale mellem regeringen, Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti, Enhedslisten og Alternativet om: Finansloven for 2020, 2. december 2019. <https://www.regeringen.dk/media/7705/aftale-om-finansloven-for-2020.pdf>. Tilgået 2. dec. 2020.
35. Orry, F. Fire måneder efter markant prisstigning: Butikker og kiosker har stadig masser af smøger til gammel pris. 12. august 2020. DR Nyheder. <https://www.dr.dk/nyheder/indland/fire-maaneder-efter-markant-prisstigning-butikker-og-kiosker-har-stadig-masser-af>. Tilgået 1. september 2020.
36. Bekendtgørelse om Lov om røgfri miljøer. Retsinformation. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2019/966>. Tilgået 1. september 2020.
37. Kalkhoran et al. Prevention and treatment of tobacco use: JACC Health Promotion Series. Journal of the American College of Cardiology, 2018: 72(9): 1030-1045.
38. Kræftens Bekæmpelse. Kommuner med røgfri arbejdstid. <https://www.cancer.dk/forebyg/undga-roeg-og-rygning/indsatser-mod-rygning/roegfri-arbejdstid/kommuner-med-roegfri-arbejdstid/>. Tilgået 2. dec. 2020.
39. Danske Regioner. Alle regionale arbejdspladser skal være røgfri i 2020, 10. april 2019. <https://www.regioner.dk/services/nyheder/2019/april/alle-regionale-arbejdspladser-skal-vaere-roegfri-inden-2020>. Tilgået 4. dec. 2020.
40. Kantar Gallup for Sundhedsstyrelsen, Kræftens Bekæmpelse, Hjerteforeningen og Lungeforeningen. Danskernes rygevaner 2018.

41. Carpenter, CM et al. New Cigarette Brands With Flavors That Appeal To Youth: Tobacco Marketing Strategies. *Health Affairs*, 2005, 24(6), 1601-1610.
42. Kantar Gallup for Trygfonden og Kræftens Bekæmpelse. Danskernes holdning til tobak, 2019.
43. Regeringen. Aftale mellem regeringen, Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti, Enhedslisten og Alternativet om: Finansloven for 2020, (2. december 2019), s.11.
44. Sundheds- og Ældreministeriet. Ny national handleplan skal sikre et røgfrit liv for børn og unge. Pressemeddelelse, dec. 2019.
45. Folketinget. Lov om ændring af lov om forbud mod tobaksreklame m.v., lov om tobaksvarer m.v., lov om elektroniske cigaretter m.v. og forskellige andre love. Vedtaget af Folketinget ved 3. behandling den 15. december 2020. https://www.ft.dk/ripdf/samling/20201/lov-forslag/l61/20201_l61_som_vedtaget.pdf.
46. Robertson, L. et al. A Systematic Review on the impact of point-of-sale tobacco promotion on smoking. *Nicotine Tob Res.* 2015 Jan; 17(1): 2-17.
47. Olilla, H. Best practices on implementation of the tobacco advertising and display ban at point of sale (Article 13 of the WHO FCTC) – A four-country study: Ireland, Norway, Finland and the United Kingdom. July 2016. Report number: National Best Practices Paper No/5Affiliation: WHO FCTC Secretariat.
48. Calder, R. et al. Closing the doors on tobacco consumption. An assessment of small retailer preparations for tobacco point of sale display removal and longer-term tobacco disinvestment. 2015. *Cancer Research UK*.
49. Olilla, H. Best practices on implementation of the tobacco advertising and display ban at point of sale (Article 13 of the WHO FCTC) – A four-country study: Ireland, Norway, Finland and the United Kingdom. July 2016. Report number: National Best Practices Paper No/5Affiliation: WHO FCTC Secretariat
50. Wakefield M et al. The cigarette pack as image: new evidence from tobacco industry documents, *Tobacco Control* 2002;11:i73-i80.
51. Ford, A. et al. Adolescent perceptions of cigarette appearance. *European Journal of Public Health*, 2014; 24(3): 464-468.
52. O'Connor, R.J. et al. Filter presence and tipping paper color influence consumer perceptions of cigarettes. *BMC Public Health*. 2015; 15: 1279.
53. WHO. Plain packaging of tobacco products. Evidence, design and implementation, 2016.
54. Statens Institut for Folkesundhed & Sundhedsstyrelsen. SRØG – En undersøgelse af tobak, adfærd og regler. 2020.
55. U.S. Department of Health and Human Services. Preventing Tobacco Use Among Youth and Young Adults. A Report of the Surgeon General. Atlanta, GA: U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health, 2012.
56. Gladsaxe Kommune. Slut med at ryge på Gladsaxes legepladser. <https://gladsaxe.dk/kommunen/kommunen/nyhedsarkiv/sundhed-og-sygdom/slut-med-at-ryge-paa-gladsaxes-legepladser>. Tilgået 17. nov. 2020.
57. Sjællandske Nyheder. Røgfri legepladser: Slut med Prince blandt prinser og prinsesser. <https://sn.dk/Roskilde/Roegfri-legepladser-Slut-med-Prince-blandt-prinser-og-prinsesser/artikel/882803>. Tilgået 17. nov. 2020.
58. Ahlmann-Petersen, C. Så er det besluttet: Der bliver rygning forbudt på byens legepladser. *Fyens Stiftstidende*. 26. juni. 2019. <https://fyens.dk/artikel/s%C3%A5-er-det-besluttet-der-blicher-rygning-forbudt-p%C3%A5-byens-legepladser>. Tilgået 2. dec. 2020.

59. Kræftens Bekæmpelse. Kommuner med røgfri arbejdstid. <https://www.cancer.dk/forebyg/undga-roeg-og-rygning/indsatser-mod-rygning/roegfri-arbejdstid/kommuner-med-roegfri-arbejdstid/>. Tilgået d. 4. jan. 2021.
60. Ritzau. Mest vidtgående forbud i Danmark: Aarhus forbyder rygning ved busstoppesteder og andre offentlige arealer. DR Nyheder, 16. april, 2020. <https://www.dr.dk/nyheder/indland/mest-vidtgaende-forbud-i-danmark-aarhus-forbyder-rygning-ved-busstoppesteder-og>. Tilgået 2. dec. 2020.
61. Bergmann M. & Frantsen, E. Slut med rygning under åben himmel. DR Nyheder, 29. maj 2015. <https://www.dr.dk/nyheder/regionale/nordjylland/slut-med-rygning-under-aaben-himmel>. Tilgået 2. dec. 2020.
62. Ishøj Kommune. Røgfrit Ishøj. <https://ishoj.dk/roegfrit-ishoej>. Tilgået 2. dec. 2020.
63. Pørtner, A.J. Nu er snus og rygning no-go hos idrætscenter, Viborg Stifts Folkeblad, 15. dec. 2020. <https://viborg-folkeblad.dk/artikel/nu-er-snus-og-rygning-no-go-hos-idr%C3%A6tscenter>. Tilgået 4. januar 2020.
64. Hesse M, et al. The use of tobacco and cannabis at an international music festival. Eur Addict Res. 2010;16(4):208-212.
65. Bork festival. Musiktelte. <https://borkfestival.dk/info/musiktelte>. Tilgået 23. nov. 2020.
66. JP Aarhus. Northside dropper salg af cigaretter. Jyllandsposten. 27.02.2019. <https://jyllands-posten.dk/jpaarhus/ECE11218921/northside-dropper-salg-af-cigaretter/>. Tilgået 2. dec. 2020.
67. Schmidt, S.S. Slut med salg af cigaretter på Tinderbox. TV2 Fyn, 11. apr 2019. <https://www.tv2fyn.dk/odense/slut-med-salg-af-cigaretter-pa-tinderbox>. Tilgået 2. dec. 2020.
68. Kræftens Bekæmpelse. "Jeg betragter ikke mig selv som ryger, selv om jeg jo er det" - Et indblik i rygestart og optrapning af rygning blandt unge i starten af 20'erne. Rapport, 2019. https://www.cancer.dk/dyn/resources/File/file/6/8376/1574866252/rygestart_2019_2.pdf
69. Arnett, J.J., 2005. The Developmental Context of Substance Use in Emerging Adulthood, Journal of Drug Issues, April 2005:235-254.
70. Pico, C. UCL indfører totalt rygeforbud for medarbejdere og studerende. 1. sept. 2020. <https://www.ucl.dk/nyheder/generelt/ucl-indfoerer-totalt-rygeforbud-for-medarbejdere-og-studerende>. Tilgået 24. nov. 2020.

BILAG

Tabel A. Svarprocenter for alle årene samt antal inviterede og antal svarpersoner i 2020

	2020			2018	2017
	Antal inviterede	Antal svarpersoner	Svarprocent	Svarprocent	Svarprocent
Piger					
14-15 år	2203	799	36%	25%	28%
16-17 år	2375	855	36%	23%	27%
18-19 år	2066	632	31%	27%	26%
Total	6644	2286	34%	25%	27%
Drenge					
14-15 år	2475	728	29%	21%	22%
16-17 år	2864	727	25%	18%	22%
18-19 år	3007	632	21%	18%	20%
Total	8356	2087	25%	19%	21%
Region					
Hovedstaden	4869	1507	31%	20%	23%
Sjælland	2155	656	30%	23%	24%
Nordjylland	1692	481	28%	20%	23%
Midtjylland	3207	805	25%	24%	25%
Syddanmark	3067	924	30%	23%	25%
Total	14990	4373	29%	22%	24%

Klassifikation af variabelen 'igangværende uddannelse'

Variablen 'igangværende uddannelse' er anvendt ved vejningen af datasættet. Variablen er konstrueret ud fra deltagernes svar på spørgsmålene 'Går du i skole (er under uddannelse) eller arbejder du?' og 'Hvilken uddannelse er du i gang med?'. Variablen består af følgende grupper:

- Grundskole (inkl. 10. klasse)
- Gymnasiale uddannelser
- Erhvervsfaglige uddannelser og produktionsskoler
- Videregående uddannelser
- Ikke under uddannelse

Gruppen 'Ikke under uddannelse' dækker over personer, der eksempelvis har et sabbatår, er på højskole m.m.

Tabel B. Vægtning af data

År	Vægtenes størrelse	Middelværdi	Standardafvigelse
2017	0,51-2,40	1,0	0,31
2018	0,29-5,66	1,0	0,48
2020	0,34-6,07	1,0	0,47

